مزگەفت
www.mzgaft.com

ئاهەنگگێڕان

ب بیرەوەرییا بوونا پێغەمبەری ﷺ

بەرهەڤکرن
بێکەس إسماعیل عمر

ئاهەنگگێڕان

ب بیرەوەرییا بوونا پێغەمبەری ﷺ

بەرهەڤکرن:

بێکەس إسماعیل عمر

مزگەفت
www.mzgaft.com

بەرهەڤكرن: بێكەس إسماعيل عمر

دیزاینا ناڤەڕوكێ: سایتێ مزگەفت

دیزاینا بەرگی: ژێگر سیتەی

ژ بەرهەمێن: سایتێ مزگەفت www.mzgaft.com

پێشەکی

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين نبينا محمد، وعلى آله وأصحابه أجمعين أما بعد:

خواندەڤانێ بەرێز تشتەکێ زانییە کو هەر سال بابەتێ ئاهەنگگێڕان و ساخکرنا ژ دایکبوونا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دهێتە ئازڕاندن، ئەرێ دروستە بهێتە کرن یان نە، هەر ژ بەر ڤێ چەندێ ئەز ئەڤێ پەرتووکێ ددانم بەر دەستێن تە، هیڤیا هندێ کو بیتە ئەگەرێ نیاسین و وەرگرتنا ڕاستییێ، چونکی نیاسینا ڕاستییێ ئارمانجا هەر موسلمانەکێ خودێ ترسە، هەر دەمێ دیت ئێکسەر وەردگریت، و دەمارگێرییێ بۆ چ کەس و بوچوونا ناکەتن ژبلی ڕاستییێ، هەرووەسا هشیاربە تۆ ڕاستییێ پشتی قەناعەتێ قەبیل نەکەی، و فەرە ل سەر هەر موسلمانەکێ خودێ ترس، و هشیار ل سەر ئاخرەتا خۆ، ئەو ڕکمانییێ، و دەمارگێرییێ بۆ چ کەس و گوتن و بوچوونا نەکەتن ژبلی گوتنا خودێ و پێغەمبەری سەلاوات و سلاڤێن خودێ ل سەر بن، و خۆ ڕادەستی گازییا وان بکەتن، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسۡتَجِيبُواْ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ

إِذَا دَعَاكُمۡ لِمَا يُحۡيِيكُمۡۖ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ بَيۡنَ ٱلۡمَرۡءِ وَقَلۡبِهِۦ وَأَنَّهُۥٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ} [سُورَةُ الأَنفَالِ: ٢٤] ئانكو: ئەی گەلی باوەرداران بگوهدارییی هوین ل دیڤ بەرسڤا خودێ و پیغەمبەری وەرن، ئەگەر هوین هاتنە گازیکرن بۆ وێ حەقییێ یا هوین پێ زیندی دبن، و بزانن هندی خودێ یە ئەوە یێ دشێت بکەڤیتە دناڤبەرا کەسەکی و حەزوکێن دلێ وی، و بزانن هوین دێ بو ڕۆژەکا بێ گومان هێنە کومکرن.

و یێ ڕاستییێ نەوەرگریت، بێگومان دێ نەحەقی جهێ وێ ڕاستییێ گریت، و یێ ئەڤە ڕەوشا وی بیت، نەدویرە بهێتە سزادان ب نەزانینێ، و ڤەمراندنا ڕوناهییا دلی، و چاڤ ڕونییێ، و ڕوی وەرگێران ژ ڕاستییێ، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {سَأَصۡرِفُ عَنۡ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ} [سُورَةُ الأَعرَافِ: ١٤٦] ئانکو: ئەوێن دلێن خۆ مەزن دکەن ل سەر گوهدارییا من، و شەریعەتێ من، و خۆ ب نەحەقی ل سەر بەنیێن من مەزن دکەن، ئەز دێ ڕێگرییێ کەم ئەم د وان بەڵگە و هێجەتان بگەهن، یێن ئاماژێ دەنە مەزناهییا من، و تێگەهشتنا شەریعەتێ من، و دێ وان ب نەزانینێ ڕەزیل کەم.

هەرووەسا دێ مینت ل بن تورەبینا خودێ والعیاذ بالله. هەر وەکی پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: "مَنْ خَاصَمَ فِي بَاطِلٍ وَهُوَ يَعْلَمُهُ لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللَّهِ حَتَّى يَنْزِعَ عَنْهُ"[1] ئانکو: هەچییێ هەڤرکییێ لسەر نەحەقییێ بکەت، و ئەو بزانیت کو ئـەو نەحەقییە، ئەو دێ بەردەوام د نەرازیبوون و تورەبینا خودێ دا بیت، هەتا ئەو وێ چەندێ بهێلیت. ژ خودێ دخوازم من شیبیا بیت وەکی پێتڤی دیار بکەم، و من چ مەرەم بڤێ چەندێ نینن، ئەو نەبیت یا پێغەمبەرێ خودێ شوعەیبی سلاڤ لێ بن گوتی: {إِنۡ أُرِيدُ إِلَّا ٱلۡإِصۡلَٰحَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُۚ وَمَا تَوۡفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِۚ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَإِلَيۡهِ أُنِيبُ} [سُورَةُ هُودٍ: ٨٨] ئانکو: و هەما من ب ئەڤی کارێ خۆ، ژ چاککرنێ پێڤەتر چ دی نەڤێت و ڕێککەفتنا من دگەل ڕاستییێ و چاککرنا هەوە بخودێ بتنێ یە، و من یا خۆ ب هیڤیا خودێ ڤە هێلای، و هەر بەرەڤ ویڤە دزڤرم.

نڤیسین: 21/2/1445م بەرانبەر 6/9/2023ز

---

(1) حديث صحيح عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما في سنن أبي داود 3597

ئەرێ مەولید تشتەکێ نوی یە؟

دەستپێکێ دڤێت ئەم هەمی ڕێککەڤن، کو هندیکە مەولید گێڕانە ئەو تشتەکێ نویە، پشتی بورینا چەرخێن هەرە باش؛ ئانکو پشتی بورینا چەرخێ صەحابییان، و تابعییان و تابعێن وان یا دەرکەتی، کەواتە تشتەکێ نویە = بیدعە یە.

الحافظ السخاوي خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن بێژیت: کرنا ژ دایکبوونا پیروز، نەهاتییە ڤەگوهاستن ژ چ کەسان ژ پێشیێن چاک د هەر سێ چەرچێن هەرە باش، بەلکی پشتی هینگێ یا هاتییە داهێنان.[2]

و بیدعە ژ لایێ زمانی: داهێنان، و چێکرنا هەر تشتەکێ نویە، نە ل سەر چ نموونێت بەری نوکە، و چ هەڤوێنە بۆ نەبن، ئانکو ل بەر چ تشتێن بەری خۆ نەهاتییە چێکرن[3].

(2) نقلاً عن سبل الهدى والرشاد للصالحي 439/1

(3) يُنظر: مقاييس اللغة لابن فارس 209/1، مختار الصحاح للرازي ص: 30

هەر وەکی خودێ تعالیٚ ئەرد و ئەسمان یێن چێکرین، نە ل سەر چ شێوێن بەری نوکە، لەوما خودێ ب بەدیعێ ئەرد و ئەسمانان دهێتە سالوخەتدان، دەمێ دبێژیت: {بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ} [سُورَةُ البَقَرَةِ: 117]

هەروەسا هنارتنا پێغەمبەرێ ڤێ ئوممەتێ ﷺ، نە تشتەکێ نویە، کو بەری نوکە چ پێغەمبەر نە هاتینە هنارتن، لەوما خودێ گۆتە پێغەمبەرێ خۆ تو بێژە وان: ئەز نە ئێکەمین پێغەمبەرم، کو بەری من چ کەس نەهاتینە هنارتن، دەمێ دبێژیت: {قُلۡ مَا كُنتُ بِدۡعٗا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدۡرِي مَا يُفۡعَلُ بِي وَلَا بِكُمۡۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ مُّبِينٞ} [سُورَةُ الأحقَافِ: ٩]

لەوما نا بیت کەسەک بێژیت: ساخکرنا ژ دایکبوونا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نە تشتەکێ نویە، چونکی ئێکەمین جار ل سەر دەستێ زانایێ ناوچەیا (میسل)یێ ب ناڤێ: الشيخ عمر بن محمد الملا، کو ئێک ژ کەسانێت چاکێن ناڤدار بۆ، ئەڤ چەندە دەرئێخست.

پاش ل سەر دەمێ دەولەتا فاتمییا ل دویماهییا چەرخێ شەشێ، یان دەستپێکا چەرخێ حەفتێ، ل سەر دەستێ مەلکێ ئیربل یێ بناڤێ: المظفر أبو سعيد كوكبوري، و دبیت ئەو ئێکەمین چاڤلێکەر بیت؛ بۆ زانایێ میسل یێ بناڤێ: الشيخ عمر بن محمد الملا، مەولید ساخ کر، و ژبەر هێز و زالبوونا دەستهەلاتێ بێگومان مەولید ل سەر دەستێ مەلکێ ئیربل (المظفر پتر هاتە بەلاڤکرن، وئاهنگێن زێدە مەزن و ب دەنگ دهاتنە کرن. [4]

لڤێرێ دهێتە زانین کو ساخکرنا ژ دایکبوونا پێغەمبەرێ خودێ ﷺتشتەکێ نویە = بیدعەیە، و ل سەر دەمێ صەحابییان، تابعییان، و تابعێن تابعییان نە بوو، بەلکی ل دەستپێکا چەرخێ حەفتێ بوو.

ل ڤێرێ دیار دبیت کو یێ مەولیدێ ب تشتەکێ باش بزانیت یان نە، دڤێت یێ ڕازی بیت کو ئەو تشتەکێ نویە، و کارێ پێشییێن چاکێن ڤێ ئوممەتێ ژ صەحابییان و تابعییان ل سەر نەبوو.

(4) البداية والنهاية، للحافظ إسماعيل بن كثير 13/ 137 في ترجمة أبي سعيد كوكبوري.

ئەرێ مەولید دبیتە تشتەکێ نوییێ باش = بدعة حسنة؟

پشتی هاتییە دیارکرن کو هندیکە مولیدە ئەو تشتەکێ نویە و بەری نوکە نەبوو، بەلێ دبیت بهێتە گۆتن: ڕاستە ئەو تشتەکێ نویە ئانکو بیدعە یە، بەلێ ئەو تشتەکێ نوییێ باشە، چونکی بیدعە دبیتە دوو جۆر:

1- بدعة حسنة، ئانکو: بیدعەیا باش.

2- بدعة سیئة، ئانکو: بیدعەیا نەباش.

بەرسڤا ڤێ گۆتنێ: دڤێت بهێتە زانین کو خودانێ ئەڤێ دابەشکرنێ، یێ تشتەکێ نوی دئینتە هەبوونێ بۆ یاسا دانانێ - تەشریعێ - و ئەم دزانن قورئان و سوننەتا دروست ژێدەرێن سەرەکی نە بۆ یاسا دانانێ، و وەرگرتنا بیروباوەرێن ئیسلامێ، و دروستی و چەوانییا کرنا عیبادەتی، و هەر ژێدەرەکێ دی هەبیت؛ دڤێت ژ قورئان و سوننەتێ بهێتە سەلماندن کا ئەو دبنە ژێدەر یان نە، وەکی ئیجماع و قیاسێ، کو ببەڵگەیێن قورئانێ و

سوننەتێ یێن هاتینە سەلماندن وەکی ژێدەرێن شەریعەتی، بەلێ ل ڤێرێ پرسیار؟ ئەرێ بیدعەیا باش) البدعة الحسنة (هاتییە سەلماندن، ببەڵگەیێن قورئانێ و سوننەتێ کو ئەو ژێدەرەکێ وەرگرتنێ، و کارپێکرنێ یە، یان هاتییە لومەکرن، و ژڤراندن؟!

بێگومان هندیکە عیبادەتە یا هاتییە دیارکرن ببەڵگەیێن قورئانێ و سوننەتێ، کو دڤێت ل بن فەرمان و دیارکرنا خودێ و پێغەمبەری بهێتە کرن ﷺ، و هەر ژ بەر ڤێ چەندێ پێغەمبەر یێ هاتییە هنارتن، دا بۆ خەلکێ دیار بکەت کو ئەو ب دروستی عیبادەتێ خودێ بکەن، و ئەو ژ هەمی ڕێکێن خوار و نەدروست هشیار و ئاگەهدار بن.

هەر وەکی خودێ دبێژیت: {فَٱسۡتَقِمۡ كَمَآ أُمِرۡتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطۡغَوۡاْۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ} [سُورَةُ هُودٍ: ١١٢] ئانکو: ڤێجا تۆ - ئەی پێغەمبەر - و هەچییێ د گەل تە تۆبەکری وەسا خۆ ل سەر ڕێکێ ڕاست بکەن وەکی خودایێ تە فەرمان پێ کری، و هوین پێ ل وان توخوییان نەدانن یێن خودێ بۆ هەوە دانایین، هندی

خودایێ یە ئەو ب هەمی کریارێن هوین دکەن پێ بینەرە، تشتەك لێ بەرزە نابیت.

هەروەسا گۆتییە: {فَلِذَٰلِكَ فَٱدۡعُۖ وَٱسۡتَقِمۡ كَمَآ أُمِرۡتَۖ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡۖ} [سُورَةُ الشُّورَىٰ: ١٥] ئانکو: ڤێجا تۆ بەنیبیێن خودێ بۆ وی دینێ ڕاست گازی بکە؛ یێ خودێ بۆ پێغەمبەرێن خۆ دانای، و تۆ وەسا خۆ ل سەر ڕاست بکە وەکی خودێ فەرمان پێ ل تە کری، و دویڤکەفتنا دلچوونێن وان نەکە.

ژ ڤان ئایەتا دهێتە زانین، کو خۆ ڕاگرتن و بەردەوامییا ل سەر عیبادەتی، و خۆ نێزیککرنا ژ خودێ دڤێت هوسا بیت کا ب چ شێوە فەرمان کرییە، نەکو کا نەفسێن مرۆڤان چ خواستییە.

و خودێ گەفێن دژوار یێن ل وان مرۆڤان کرین، یێن سەرپێچییا شەریعەتێ وی دکەن، و ژ ڕێکا پێغەمبەرێ وی خۆ لادایین، ئەو ل دونیایێ بمینن بەرزە، و ل ئاخرەتێ نەخوشترین جهێ لێزڤرینێ جهێ وان بیت، دەمێ دبێژیت: {وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلۡهُدَىٰ وَيَتَّبِعۡ غَيۡرَ سَبِيلِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا} [سُورَةُ النِّسَاءِ: ١١٥]

هەرووەسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: " مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ ". ئانكو: هەچیێ كارەكی بكەت، فەرمانا مە [ئانكو بەلگەیێ شەرعی ژ قورئانێ وسوننەتێ] ل سەر نە بیت، ئەو كارە یێ زڤراندیە و قەبویل نینە. (5)

هەرووەسا گۆتییە: " وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ". ژ ڤێ فەرمودێ دهێتە زانین، كو هەمی تشتێن نوی، ژ یێن ب ئینیەتا عیبادەتێ، و خۆ پێ نێزیككرنا خودێ دهێنە كرن، ئەگەر چ بەلگێن دروست ل سەر نەبن، ئەو بەرزەبوونە.

لڤێرێ دبیت كەسەك بێژیت: راستە بیدعە بەرزەبوون، وتاریاتیە، بەس هندەك بیدعێن باش ژی یێن هەین. سبحان الله ئەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ كو ئەزمانێ وی ژ هەمییان ڕەهوانتر و عەرەبییا وی ژ هەمییان بهێزتر، و دلپێڤەبوویێ ڤێ ئوممەتێ، و شیرەتكەرێ ڕاستگو یێ دبێژیت: "كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ " ئانكو: هەر تشتەكێ نوی دەركەتی بەرزەبوونە.

---

(5) حديث صحيح عن عائشة رضي الله عنها في صحيح مسلم رقم 1718

ژنوی ئێک هەبیت بێژیت: نە ئەی پێغەمبەرێ خودێ جورەکێ باش ژی یێ هەی، نە هەر تشتەکێ نوی دەرکەتی بەرزەبوونە، والعیاذ باللە.

و ئاخڤتنا پێغەمبەرێ خودێ یا وازحە، و بابەتێ ڤەبرییە بەلێ ل سەر ڤێ چەندێ ڕا، مە تشتەکێ دیتر یێ هەی؛ ڕاڤەکرنا صەحابییان بۆ دەقێن قورئانێ و سوننەتێ، و ئەو ژ هەر کەسەکی باشتر دزانن، ژ بەر هندێ ئیمام **ابن القيم** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئەو زاناترین مرۆڤن ب وی تشتێ ئەوان هێلاتی، لەوما ڕەوشا دیانەتا وان ژ لایێ زانین و تێگەهشتن، و کارکرن، و بیروباوەرانڤە، گرانی و گرنگییەکا تایبەت یا هەی د تێگەهشتنا مەرەما خودێ و پێغەمبەرێ وی دا، ژ بەر هندێ وەرگرتنا فەتوایێن صەحابییان و شینوارێن پێشییان هێژاترە، ژ بۆچوون و فەتوایێن دویڤ واندا هاتین.

شێخێ ئیسلامێ **أحمد بن تيمية** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئەگەر مە چ ڕاڤەکرن نەدیت ژ قورئانێ و سوننەتێ (چونکی قورئان قورئانێ راڤە دکەتن، پاش سوننەتا دروست

قورئانێ ڕاڤه دكەتن، پاش سوننەت سوننەتێ ڕاڤه دكەتن) دبێژيت: ئەگەر مە چ ڕاڤەكرن نەديت ژ قورئانێ و سوننەتێ ئەم دێ زڤرن بۆ گۆتنێت صەحابييان، چونكی ئەو ب ڤێ چەندێ زاناترن، ژ بەر يا وان ديتی ژ هاتنا خوارێ يا قورئانێ،.. . بتايبەتی زانايێن وان، و مەزنێت وان ژ هەر چوار پێشەوايێن سەرڕاست يێن وەكی: عبدالله بن مسعود... [6]

هەروەسا گۆتييە: و ژ ڤێ چەندێ هاتە دياركرن كو يێ قورئانێ و فەرموودێ ڕاڤه بكەت، نە ل سەر شێوێ ڕاڤەكرنا بەرنياس ژ صەحابييان و تابعييان، ئەو بێبەختيكەرە ل سەر خودێ، و ڕێدەركەڤتييە د ئايەتێن خودێ دا، و ئاخڤتن گوهۆرە ژ جهێ وێ يێ دروست.[7]

---

(6) مجموع الفتاوى. (364/13)

(7) رسالة في علم الباطن والظاهر لابن تيمية، مجموعة الرسائل المنيريه 1/236.

و گۆتییه: ژ بەر هندێ **ئیمام ئەحمەد** وەرگرتنا سەرڤەییێ، و ڕوی وەرگێڕان ژ ڕاڤەکرنا پێغەمبەری ﷺو هەڤالێن وی، یا کریە ڕێکا خەلکێ بیدعێ.[8]

پشتی ڤێ هەمیێ ئەز ئاخڤتنا عبدالله بن عمر خودێ ژێ ڕازی بیت دئینم ل سەر ڕاڤەکرنا گۆتنا پێغەمبەرێ خودێ دەمێ دبێژیت: "كل بدعة ضلالة وإن رآها الناس حسناً " ئانکو: هەمی بیدعە بەرزەبوونن خۆ ئەگەر مرۆڤان بباش ژی دیت. ئانکو ئەگەر ب دیتنا وان ئەڤە کارەکێ باش ژی بیت. ل ڤێرێ دیار دبیت کو زانایەکێ مەزنێ صەحابییان گۆتنا پێغەمبەرێ خودێ: "كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ" دابەش ناکەتن بۆ چ جۆران، بەلکی پشت ڕاستییێ دەتە هندێ کو هەمی بیدعە بەرزەبوونن، خۆ ئەگەر ب دیتنا مرۆڤان ئەو تشتەکێ باش ژی بیت[9].

(8) الإيمان لابن تيمية 375.

(9) أخرجه المروزي في السنة ص 29 وابن بطة في الإبانة الكبرى 339/1

هەرووەسا **الحافظ** ابن رجب خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: و گۆتنا پێغەمبەری ﷺ دەمێ دبێژیت: " كُلّ بِدْعَة ضَلَالَة " ئانكو: هەمی بیدعە بەرزە بوونن، ئەڤە ژ گۆتنێت وی یێن گشت گیرن، ئانكو چ تشت ژبن دەرناكەڤن، و ئەو بنیاتەكێ مەزنە ژ بنیاتێن دینی، و ئەو وەكی گۆتنا پێغەمبەرییە دەمێ دبێژیت: " مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ ". ئانكو: هەچییێ تشتەكێ نوی ددینێ مە دا داهێنیت، و نە ژێ بیت ئەو یێ زڤراندییە. ئەڤجا یێ تشتەكی ژ دینی دەربێخیت، و پالدەتە دینی و چ بنیات بۆ نەبیت، دێ بۆ هێتە زڤراندن و بەرزەبوونە، و دین ژێ بەریئە، ڤێجا چ دبیروباوەراندا بیت یان د گۆتن و كریارێن دیار و ڤەشارتی دا بن، و ئەوێن دبێژن: بیدعا باش یا هەی وان چ بەڵگە نینن ژبلی ئاخڤتنا عومەری خودێ ژێ ڕازی بیت دەمێ دەربارەییی نڤێژێن تەراویحا گۆتی: (نعمت البدعة هذه) ئانكو: باشترین بیدعە ئەڤە یە.

ئەرێ پەیڤا (کل) هەمیێ بخۆڤە دگریت؟

هەرووەسا دبێژن: ئەگەر مەبەست ژ پەیڤا (کل) هەمی بیت، هەما خودێ ژی دبێژیت: {تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا} ئانکو: ئەو بایێ بهێز هەمی تشتا ب فەرمانا خودایێ خۆ وێران دکەت. لڤێرێ خودێ گۆت: {كُلَّ شَىْءٍ} بەلێ هەمی تشت بخوڤە نە گرتن؟! ژ بەر هندێ دەمێ پێغەمبەری ﷺ گۆتی: " كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ " مەرەم پێ هەمی نینە.

بەرسڤا ڤێ چەندێ: ژ سیاقێ ئاخڤتنێ، یان هەبوونا ئامرازەکێ یان نیشانەکێ یان بەلگەیەکێ دەرەکی دیار دبیت کا مەبەست پێ هەمییاتییە یان نە. بۆ نموونە گۆتنا خودێ دەمێ دبێژیت: {تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا۟ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا مَسَـٰكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ} [سُورَةُ الأحقَافِ: ٢٥] ئانکو: ئەو بایێ هەر تشتەکێ ئەو ڤێ بکەڤیت ب ئانەهییا خودایێ خۆ دپەلخینیت، ڤێجا وە لێ هات ژبلی وان خانییێن ئەو تێڤە تشتەکێ دی ل وارێ وان نەهاتە دیتن. ل ڤێرێ پەیڤا {تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍ} هەمی تشتان بخۆڤە ناگریت، بوچی؟! چونکی ژ سیاقێ ئایەتێ دیارە بەحسێ

مللەتەکێ دکەتن مللەتێ عاد، هەروەسا هەبوونا ئامرازێ ژبلی کرنێ (إلا) ئانکو ب تنێ ئەڤە نەبیت، دەمێ گۆتی: ژبلی وان خانیێن ئەو تێڤە تشتەکێ دی ل وارێ وان نەهاتە دیتن.

هەروەسا ژ گۆتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دبێژیت: " كُلُّ عَيْنٍ زَانِيَةٌ ". ئانکو: هەر چاڤەکێ هەبیت زیناکەرە. باشە ما چاڤێن پێغەمبەران ژی زیناکەرن؟! بێگومان نەخێر، چونکێ ژ ریوەیەتا أبو موسى الأشعري خودێ ژێ رازی بیت ژ تەمامییا فەرموودێ دهێتە زانین: "كُلُّ عَيْنٍ زَانِيَةٌ، وَالْمَرْأَةُ إِذَا اسْتَعْطَرَتْ فَمَرَّتْ بِالْمَجْلِسِ فَهِيَ كَذَا وَكَذَا".[10] ئانکو: هەر چاڤەکێ هەبیت، زیناکەرە، و ئافرەت ئەگەر دەرکەڤت و گولاڤ ل خۆ کر، و ل بەر جڤاتەکێ ڕا بوری، ئەو یا هوسا هوسا یە. ئانکو زیناکەرە. ژ لایێ گونەهێ ڤە.

لڤێرێ دیار دبیت، کو ئەو ژنا هوسا ب دەرکەڤیت، ئەو دێ چاڤێن زەلامان بۆ خۆ ڕاکێشیت، وەهەر ئێکێ سەحکەتێ، دێ ب چاڤێ شەهوەتێ سەحکەتێ، و هەر چاڤەکێ ب ئنیەتا شەهوەتێ

(10) سنن الترمذي 2786

سەحکەتە ژنەکێ بۆ حەلال نە بیت، تنێ بۆ مەرەما خوشیێ بیت، ئەو چاڤە زیناکەرە، و بێگومان پێغەمبەر ژ ڤێ گونەهێ و رەشتێ کرێت پاراستینە، وئەڤە یە دهێتە زانین ژ فەرمودێ.

بەلێ دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتی: " كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ " ئانکو: هەمی بیدعە بەرزەبوونن. ژ سیاقێ فەرموودێ یان نیشانەکێ یان ئامرازەکێ نەهاتە زانین کو مەرەم پێ نەهەمییاتییە، بتایبەتی سەحابە هوسا پێن تێگەهشتین، و ژ لایێ زمانی ڤە [کل] یا گشتیە هەمییاتیێ بخوڤە دگریت، ئەگەر چ بەلگە ل سەر دەستنیشانکرنێ نەبن.

ئەرێ ئیمامێ شافعی بیدعێ دکەتە دوو جۆر؟

پشتی هاتییە دیارکرن کو چ بیدعێن باش نینن، و چ بەڵگەیێن دیار، و دروست نینن ل سەر جوداکرنا بیدعێ، بەلکی هەمی بیدعە تاریاتی و بەرزە بوونن، هەر وەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتی: " وَكُلّ بِدْعَة ضَلاَلَة " بەلێ دهێتە گۆتن کو ئیمامێ شافعی خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن یا گۆتی: بیدعە دبیتە دوو جۆر: یا سوپاسیلێکری ئانکو یا باش، و یا لومەلێکری ئانکو یا خراب، ئەرێ ئەڤە ڕاستە؟

ئەم بێژنە وان کەرەمکەن ئەڤە یە دەقێ ئاخفتنا شافعی خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن، کا چ پیتا ئاخفتنا وی خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن پشتگێرییا هەوە دکەتن؟ !

دبێژیت: بیدعە دوو بیدعەنە، بیدعەیا (محمود = سوپاسیلێکری) و بیدعەیا (مذموم = یا لومەلێکری) ئەڤجا یا دگونجیت دگەل سوننەتێ ئەو یا سوپاسیلێکریە، و یا پێچوانە بیت دگەل

سوننەتێ ئەو یا لومەلێکریە.[11] و گۆتنا عمر بن الخطاب دکەتە بەلگە ل سەر کرنا نڤێژێن تەراویحان، دەمێ گۆتی: باشترین بیدعە بیت ئەڤە.

و بێگومان ئەڤە تشتەکێ دروستە، و هیچ بەرهنگارییا شەریعەتی دگەل نینە، چونکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ تەراویح پێن کرین، و صەحابییان یا خۆ دایە دگەل پێغەمبەری چەند شەڤان، بەلێ پێغەمبەر دگەل وان بەردەوام نەبوو، و گۆتی: چ تشتی ئەز نەچار نەکرم ئەز دگەل هەوە نەکەم، ئەو نەبیت ئەز ترسم ل سەر هەوە فەرز بیت.[12]

و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەم پێن هانداین ل سەر کرنا تەراویحان، دەمێ گۆتی: " مَنْ قَامَ مَعَ الإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ " ئانکو: هەچیێ نڤێژێن شەڤێ دگەل ئیمامی بکەت هەتا بچیت

(11) حلية الأولياء وطبقات الأصفياء 9 / 113 .

(12) عن عائشة رضي الله عنها في صحيح البخاري 729 ومسلم 761

(ئانكو هەتا ژ كرنا وان خلاس بيت)، دێ پاداشتێ ڕابوونا ب شەڤێ هەمی بۆ هێتە نڤيسين. [13]

بەلێ ب مرنا پێغەمبەرێ خودێ دەرگەهێ وەحيێ هاتە گرتن، و ترسا فەرزكرنێ ل سەر ئوممەتێ نەما، و ئيمامێ عومەر ديت هەر كومەک يا بۆ خۆ نڤێژێ دكەن، ڕابوو هەمی كومڤە كرن ل سەر ئيمامەكێ بۆ كرنا تەراويحان،

و هەم ئەڤە ساخكرنا سوننەتێ يە، و هەم كرنا تشتەكێ دروستە، و هەم ئەڤە فەرمانا عومەرييە خودێ ژێ ڕازی بيت، يێ كو فەرمان ل مە هاتييە كرن ئەم دويڤچوونا سوننەتا وان بكەن دەمێ دبێژيت: " عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ، تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ " ئانكو: هەوە ئيمانەتی سوننەتا من، و سوننەتا جێگرێن من يێن سەرڕاست، خۆ ل سەر ڕێكا وان بگرن، و ددانێت خۆ موكم ل سەر شدينن. [14]

---

(13) رواه الترمذي 806 وصححه، وصححه الألباني في صحيح الترمذي.

(14) عن العرباض بن سارية في سنن أبي داود رقم 4607

ژ ڤێ چەندێ دیار دبیت، کو تەراویح ژ لایێ شەریعەتی ڤە نە تشتەکێ نوی بوو، هەتا ئیمامێ عومەر بێژیت: ئەڤە چ باشترین بیدعەیە، بەلکی هاتبییە کرن، و دبیت هینگێ ئەو بخۆ ژی یێ ئامادە بوو، و گۆتنا ئیمامێ عومەر مەرەم پێ ژ لایێ زمانی ڤە بوو، ئانکو ئەڤە تشتەکێ هێلایی بوو جارەکا دیتر هاتە ساخکرن.

هەرووەسا ئیمامێ شافعی بیدعێ دکەتە دوو جۆر:

یا ئێکێ: یا دهێتە رویدان، و هەڤدژ بیت دگەل قورئانێ یان سوننەتێ یان شینوارەکی یان ئیجماعێ، و ئەڤە بیدعەکا بەرزەبوویيە.

و زانایێ بەرێز الشوكاني خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: هەتا نوکە من چ بەڵگە نە دیتنە ل سەر سەلماندنا مەولیدێ، نە ژ قورئانێ، و نە ژ سوننەتێ، و نە ژ ئیجماعێ، و نەژ قیاسی، و نە ژ ئستدلالێ، بەلکی موسلمان هەمی ییێن رێکەڤتین کو ئەڤە ل سەر

دەمێ باشترین چەرخ نەبوو، و نە ل سەر دەمێ یێن پشتی وان هەبوو، و نە یێن پشتی وان.[15]

یا دووێ: یا دهێتە رویدان ژ کارێن باش، کو چ پێچەوانی نەبیت دگەل چ تشتی ژ ڤان، هینگێ ئەڤە نە بیدعەکا لومەلێکریە.[16]

و بێگومان ئەڤە تشتەکێ دروستە، و مە چ ئاریشە دگەل ڤێ گۆتنێ نینە، و هیچ شێوەیەکێ نابیتە بەڵگە بۆ خەلکێ بیدعەتێ، چونکی بۆ نموونە: کومکرنا قورئانێ یان دانانا حەرەکێن قورئانێ فەتحە و کەسرە، یان هەر تشتەکێ نوی خزمەتا مرۆڤان بکەتن ل سەر باشیێ، و نە یێ سەرپێچ بیت بۆ دگەل دەقەکێ قورئانێ یان سوننەتێ یان شینوارەکێ صەحابییان، یان ئیجماعێ، هینگێ چ ئاریشە نینە، و ئەڤە ژ دەرگەهێ بەرژەوەندییێن باشن کو دبێژنێ: المصالح المرسلة، و نابیتە ڕێگر یان لومەلێکرن، و چونکی ئەڤە ژ دەرگەهێ ئاسانکرنێ، و هەڤکارییێ یە ل سەر دینێ خودێ، نەکو تەشریعکرنا عیبادەتەکی.

---

(15) الفتح الرباني من فتاوى الشوكاني 2/1087

(16) مناقب الشافعي للبيهقي ج1ص 468-469

هەر وەکی خودێ دبێژیت: {وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ} [سُورَةُ المَائـِدَةِ: ٢] ئانکو: و هوین ل سەر چاککدارییێ و تەقوایێ دگەل ئێک هاریکاربن، و هاریکارنەبن ل سەر گونەهێ و بەزاندنا توخیبێن خودێ، و هشیار بن بێ فەرمانییا خودێ نەکەن، هندی خودێ یە یێ ئەشکەنجە دژوارە.

ئەریٚ گۆتنا زانایەکیٚ بەلٚگەیە ل سەر دروستییا مەولیدیٚ؟

هەرووەسا دهێتە گوتن کو فلان زانا، و فلان زانا دبێژن دروستە، پا دیارە ئەو بیدعەچینە؟! یان پا دیارە تۆ ژ وان چێتر دزانی؟! هەتا دویماهییێ ژ ڤان ئاخفتنێت سڤکێن نەهێنە کێشان، و بێگومان یێ زانستێ شەرعی خواندبیت، دێ زانیت، کو ئەڤە نە تەرازییا نیاسینا ڕاستییێ یە، و نە پیڤەرێ لێزڤرینێ یە.

چونکی تەرازییا ڕاستییێ، و پیڤەرێ نیاسینا ڕاستییێ، و خالا وەرگرتنا دویماهییێ لدەڤ مرۆڤێ موسلمان، قورئان و سوننەتە، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا} [سُورَةُ النِّسَاءِ: ٥٩] ئانکو: و ئەگەر هوین دناڤبەرا خۆ دا ل سەر تشتەکی ب هەڤڕکی چوون، هوین حوکمێ وی تشتی بۆ خودێ و پێغەمبەری بزڤڕینن؛ ئەگەر هەوە ب دورستی باوەریی بخودێ و ڕۆژا حیسابدانێ هەبیت، و ئەڤە بۆ هەوە ژ هەڤڕکییێ و ژێکڤەبوونێ چێترە، و دویماهییا وێ باشترە.

و چونكى دين يێ تەكۆزە، و دەرگەهێ تەشريعێ يێ هاتييە گرتن، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەڤالێن خۆ يێن ل سەر دينەكێ بێ كێم و زێدەهى هێلاى، و خودێ گۆتييە: {ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ} [سُورَةُ المَائـِدَةِ: ٣] ئانكو: ئەڤرۆكە ب تمامكرنا شەريعەتى، و سەركەفتنێ من دينێ هەوە دينێ ئيسلامێ بۆ هەوە پێك ئينا، و من قەنجييا خۆ ل سەر هەوە تمام كر؛ و ئەز ڕازى بووم ئيسلام بۆ هەوە ببيتە دين، ڤێجا هوين پێگيرييێ پێ بكەن، و خۆ ژێ ڤەدەر نەكەن.

و هەر زانايەكێ بەركەتى هەبيت، بێگومان ئەو بێ بەلگە و ياسا ژ دينێ خودێ نا ئاخڤيت، بەلكى يێ ڤێ چەندێ بكەت، دێ بيتە كەسەكێ زنديق، وئەو ژ گونەهێن هەرە مەزنە، و ئەم ل وێ باوەرييێ نە؛ كو زانايێن مە ل سەر بنياتێ ترسا ژ خودێ، و بدلسوزانە، و ب وان بەلگەيێن كەتينە دەستێ وان بەرسڤێ ددەن، و بزاڤێ دكەن، ئەو مەسەلێن دەقەكێ ديار ل سەر نەبيت، ئەو بۆچوونا ژ هەمييا دروستتر، و بهێزتر پێش بێخن، و بەردەوام ستێركا خۆ ل دروستييێ، دگێرن، و ئەڤە داخوازييا هەمييانە.

بەلێ پا مەرج نینە داخوازییا هەمییان بجھ بهێت، چونکی ڕاستی ئێکە، و ئەو خودان خێرن هەر حالەکێ هەبیت، چونکی ئەگەر یا دروست گۆت دوو پاداشت بۆ هەنە، و ئەگەر خەلەت بوو ئێک پاداشت بۆ هەیە. ئەڤە ئەگەر ژ ڕاستا ئەو پرسە - مەسئەلە - جهێ ئیجتیهادێ بیت.

هەر وەکی پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: "إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ، فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ، فَلَهُ أَجْرٌ ". (17)

ئانکو: ئەگەر فەرماندەی ڤییا حوکمەکی بدەتن، (پەیڤا الحاكم بۆ مرۆڤێ دەستهەلاتدار و زانا دهێت، یێن کو بریار و فەتواییێن ددەن، و شییان و ئامیرێن ئیجتیهادێ هەین) و هەمی شیانێن خۆ مەزاختن، و دروست حوکم دا دوو خێر بۆ هەنە، و ئەگەر هەمی شیانێن خۆ مەزاختن و خەلەت حوکم دا خێرەک بۆ هەیە.

هەروەسا د زانستێ (أصول الفقه) دا یاسایەکا هەی دبێژیت: (أقوال العلماء لا يحتج بها ولكن يحتج لها) ئانکو: ئاخڤتنێت

(17) حديث صحيح عن عمرو بن العاص رضي الله عنه في صحيح البخاري رقم 7352

زانایا نابنه بەڵگەیەکێ سەربخۆ، و ژێدەرێ لێزڤرینێ، بەلکی دهێنە وەرگرتن دەمێ گونجاییێ بن دگەل بەڵگەیێن دروست.[18]

جیاوازییا بۆچوونێت زانایا بۆ چەند ئەگەران دزڤریت ژ وان:

دبیت بەڵگە نە گەهشتیێ، یان لدەف بنەجهـ نە بویە، یان دروستاهی تێنەگەهشتییە، یان دەمێ بەڵگە کومکرین دیت بەرهنگارییێ) تعارض (هەیە، و نزانییە چارەکێ بۆ ببینت، یان ژبەر جیٚوازییا یاساییێن ئسولی یێن هەر مەزهەبەکێ، یان ژێڤەکرنا دوو مەسەلێن وەکی ئێک، کو پێدڤی بوو ئەو بگەهینتە ئێک، یان گەهاندنا دوو مەسەلێن ژێکجیٚواز کو پێدڤی بوو ئەو ژێکڤە بکەت، هەتا دویماهیێ ژڤان ئەگەرێن هویر ودرێژ.

لەوما نابیت ئاخڤتنا چ زانایەکێ ببیتە، بەڵگە ل سەر دروستییا تشتەکێ نە دروست، چونکی دبیت یێ خەلەتە ژبەر ئێک ژڤان ئەگەرێن بەری نوکە، و بێگومان چ کەس یێ پاراستی - معصوم - نینە ژ هەر خەلەتیەکێ و شاشیەکێ، و هەر مرۆڤەکی سنورەکێ

---

(18) مجموع الفتاوى 26/202

تێگەهشتنێ و زانینێ یێ هەی، ئەگەر چەند یێ زانا و خودان قەدر بیت.

ژبەر هندێ یا خەلەتە، تۆ لیستەکا ناڤان ئامادە بکەی، وبێژی: دێ کەرەمکە بەرێز، پا دیارە ئەڤە چ ژ دینی نزانن، هەما بەس هوین دزانن بیدعە چییە!! هەتا دویماهییێ ژڤان ئاخفتنا، بەلکی یا فەرە ئەم بەلگەیێ وان و هێجەتا وان بزانن، نەکو ناڤێن وان بهێنە کومکرن، چونکی باتل نابیتە ڕاستی ئەگەر چەند خودانێ وێ ئاخفتنا باتل یێ خودان قەدر و بلند بیت.

ئەرێ ژ گۆتنا خودێ دهێتە زانین مەولید دروستە؟

هەرووەسا دهێنە ئازراندن کو خودێ یا گۆتی: {قُلۡ بِفَضۡلِ ٱللَّهِ وَبِرَحۡمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلۡيَفۡرَحُواْ هُوَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ} [سُورَةُ يُونُسَ: ٥٨] و پەیڤا {بِرَحۡمَتِهِۦ} یا هاتییە ڕاڤەکرن کو مەرەم پێ پێغەمبەرە ﷺ، لەوما کرنا مەولیدێ ژ دەربرینا کەیفخوشییێ یە، و خودێ یا گۆتی: {فَبِذَٰلِكَ فَلۡيَفۡرَحُواْ} ئانکو: و بڤێ چەندێ بلا کەیفخوش بن.

دەستپێیکێ نەهاتییە ڤەگوهاستن ژ ڕاڤەکرنا مەزنترین ڕاڤەکارێن قورئانێ یێن وەکی: الطبري والبغوي والقرطبي وابن كثير وابن العربي و ژبلی وان دلۆڤانییا خودێ ل سەر هەمییان بیت، کو مەرەم ژ پەیڤا {بِرَحۡمَتِهِۦ} پێغەمبەرە ﷺ، و کەسێ ژ وان ئەڤە نە گۆتییە، بەلکی مەرەم پێ ئیسلام و قورئانا پیروزە، و ئەڤە ژ ئایەتا بەری وێ دهێتە زانین کو خودێ گۆتییە: {يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَتۡكُم مَّوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَشِفَآءٞ لِّمَا فِي ٱلصُّدُورِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ} [سُورَةُ يُونُسَ: ٥٧]

هەر وەکی القرطبي خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن دبێژیت: و ڤەدگوهێزیت ژ أبو سعيد الخدري و عبد الله بن عباس خودێ ژ وان ڕازی بیت، کو مەرەم ژ {قُلۡ بِفَضۡلِ ٱللَّهِ} قورئانە، و {بِرَحۡمَتِهِ} ئیسلامە، هەروەسا ژ وان ڤەدگوهێزیت: کو مەرەم ژ} فَضۡلُ ٱللَّهِ {ئانکو: قەنجییا خودێ قورئانە، و رَحْمَتُهُ ئانکو: دلۆڤانییا خودێ هوین کرینە خەلکێ وێ. هەروەسا ژ الحسن البصري والضحاك ومجاهد وقتادة هەر ل سەر ئەڤێ ڕامانێ ژ وان هاتییە ڤەگوهاستن.

یا دیتر مەرەم ژ دلۆڤانییا پێغەمبەری بۆ خەلکی، کەسێ نە گۆتییە بوونا وییە، بەلکی هنارتنا وییە ﷺ، هەر وەکی دەقێن قورئانێ و سوننەتێ ئەڤێ چەندێ دیار دکەن، خودێ دبێژیت: {وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ} [سُورَةُ الأَنبِيَاءِ: ١٠٧] ژ ڤێ ئایەتێ دهێتە زانین کو دلۆڤانی بۆ جیهانێ گرێدایە دەمێ هاتییە هنارتن وەکی پێغەمبەر، و بوویە هەلگرێ پەیاما ئیسلامێ، و چ بەحسێ بوونێ نەکر. هەروەسا دەمێ کەسەکێ گۆتییە پێغەمبەری: ئەی پێغەمبەرێ خودێ دوعا ل وان بکە یێن هەڤپشکان بۆ خودێ

چێدکەن؛ ئانکو نفرینا ل وان بکە، ئینا پێغەمبەرێ خودێ گۆتی:
"إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَّانًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً". ئانکو: ئەز نەهاتیمە هنارتن کەسەکێ یێ گەلەک لەعنا دەتن، بەلێ ئەز یێ هاتیمە هنارتن دلۆڤانی. (19)

هەروەسا یێ ڤێ ئایەتێ بکەتە بەلگە ل سەر دروستیبا مەولیدێ، ئەڤە دکەڤیتە بن دەرگەهێ: هەلگرتنا ڕامانێ ل سەر تشتەکی کو پێشییان - سەلەفان - ئەو تشتە ل سەر وێ ڕامانێ نەهەلگرتییە، و بانگەوازیکرن بۆ کارەکی کو ئەوێ ئایەتێ یان فەرموودێ ئەو کارە بخۆڤە نەگرتییە،

و یا ڕاستی ئەڤە تشتەکێ نەهێژایە دەرحەقا پێشییان دا، چونکی ئەگەر ژ ڕاستا ئەو ئایەتە بەلگە بیت ل سەر دروستیبا مەولیدێ، ئەرێ بەرعاقلە کەسێ ژ وان هوسا نە گۆتبیت، و کار پێ نەکربیت، و تێنەگەهشتبیت؟! و ئەو زاناترین و تێگەهشتیترینێن ئوممەتێ نە، و قورئان یا ب ئامادەبوونا وان هاتییە خوار، و ئەو ژ هەر ئێکێ پتر زمانێ قورئانێ و ئەگەرێن هاتنا ئایەتێن قورئانێ دزانن، هەر

---

(19) صحيح مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه 2599

وەکی ئیمام **الشاطبي** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن، بەرسڤەکێ دەتە وان یێن ئایەتێن گشتی دکەنە بەلگە ل سەر تشتەکی کو سەرپێچ بیت بۆ تێگەهشتنا پێشییان - سەلەفان - و بانگەوازییێ بۆ کارپێکرنا وێ دکەن، دبێژیت: ئەگەر ئەو ل سەر بەلگە بیت؛ ل بەر تێگەهشتا صەحابییان و تابعییان نەدچوو، پاش ئەو پشتی وان تێبگەهن .

و کارێ پێشییان لێکدان و بەرهنگارییە دگەل تێگەهشتنا یێن دبێژن: ئەڤە بەلگەیە ل سەر دروستی، و کرنا مەولیدێ!! چونکی ئەو صەحابییێن دەه ئایەتێن قورئانێ دەرباز نەدکرن، هەتا ئەو دەه ئایەتە بتێگەهشتن و کارپێکرن وەرگرتبان، هوسا تێنەگەهشتینە، کەواتە ئەڤە دبیتە سەرپێچی بۆ ئیجماعێ پێشییێن ئوممەتێ، و هەر ئێکێ سەرپێچییا ئیجماعێ بکەتن ئەو یێ خەلەتە، چونکی ئوممەتا موحەممەدی ل سەر بەرزەبوونێ کومڤە نابیتن، و هەر ئێکێ سەرپێچییا پێشییان بکەتن ئەوە یێ ل سەر خەلەتییێ، ئەگەر نە؛ دڤێت بێژیت: صەحابییێن پێغەمبەری هەمی دخەلەتن، و ئەم دروستن والعیاذ بالله، هەروەسا ل ڤێرێ

پرسیارەک دهێتە کرن، ئەرێ ئەگەر صەحابییەکی ئەو ئایەتە ڕاڤەکربیت کو مەرەم پێ پێغەمبەرە، ﷺ، ئەرێ ئەوی بخۆ مەولید گێرایە؟!

ژبەر هندێ هەر ژ تەمامییا ئاخڤتنێ ئیمام **الشاطبي** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: فەرە ل سەر هەر ئێکێ بەرێ خۆ دانێ ل سەر بەڵگەیێن شەرعی بکەتن، ئەو تێگەهشتا پێشییان - سەلەفان - بەرچاڤ وەربگریت، و یا ئەو ل سەر د کارکرنێ دا، ئەڤە باشتر و هەژیترە بۆ دروستییێ، و موکمترە د زانین و کارکرنێ دا.(20)

الحافظ بن عبدالهادي خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: و چێنابیت ڕامانەک نوی بهێتە دان بۆ قورئانێ یان سوننەتێ، و ئەو ڕامانە ل سەر دەمێ پێشییان - سەلەفان - نەبیت، و نزانی بن، و بۆ ئوممەتێ نە دابن دیارکرن؛ چونکی ئەڤە هندێ بخۆڤە دگریت،

(20) الموافقات 77/3

کو ئەو د ڕاستییا ڤێ چەندێ دا نەزان بین، و ژێ بەرزەبوون، و ئەڤ خۆ نەرازیکەرێ گیروبووی یێ ل سەر ڕاستە ڕێ بووی.(21)

هەروەسا ئەگەر ئەگەر مەرەما ئایەتێ ژ دلۆڤانییێ پێغەمبەر بیت ﷺ، باشە چ پەیوەندییا کەیفخوشییێ بکرنا مەولیدێ هەیە؟! و ئایەتێ بەحسێ چ دەم و شێوان نەکریە، بەلکی یا گۆتی: بلا پێ کەیفخۆش بن. و کەیفخوشی تشتەکێ دلییە، و بێگومان دل کەیفخوش دبیت، ئەگەر هەر جارەکێ ئەم هزرێن خۆ بکەن ل سەر ئەڤێ قەنجی، کو خودێ ئەم ژ تاریاتییێ ڕزگار و ڕاستە ڕێ کرن بۆ ڕوناهییا ئیسلام و سوننەتێ، و دلێن مە ڕوهن کرن بباوەرییێ، ئەم کرینە ژ ئوممەتا قورئانێ و پێغەمبەرێ دلۆڤانی بۆ جیهانێ، و ئەڤێ هەمیێ چ پەیوەندی ب کرنا مەولیدێ نینە.

هەروەسا خودێ یا گۆتی: {فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا} و بلا ژبەر ڤێ قەنجیێ و دلۆڤانییێ کەیفخۆش بن، ئەرێ صەحابییان مەولید کریە؟! بێگومان نەخێر، ئەرێ صەحابییان گۆتنا خودێ بجه ئینان دەمێ گۆتی: بلا کەیفخۆش بن؟! ئەگەر ل دیڤ شرۆڤەکرنا

(21) الصارم المنكي في الرد على السبكي

وان بیت یێن مەولیدێ بڤێ ئایەتێ دروست دکەن، ئانکو سەحابە ب پێغەمبەرێ خودێ کەیفخوش نەبووینە، و ئەڤە یە دهێتە زانین ژ ڤێ چەندێ، و حاشە سەحابە ب پێغەمبەرێ خودێ کەیفخوش نەبن، و ئەون خودێ ژ وان ڕازی بیت یێن ڕوح و خوین و مال و زارۆکێن خۆ گوری حەزژێکرنا خودێ و پێغەمبەری کرین، ﷺ.

ئەرێ هێلانا تشتی بەڵگەیە ل سەر حەڕامبوونێ؟

هەرووەسا دهێتە گوتن: کو نە هەر تشتەکێ هاتییە هێلان بەڵگەیە ل سەر حەرامبوونێ، چونکی گەلەک تشت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێن هێلاین، بەلێ حەرام نەکرییە.

یا ڕاستی ئەڤە بابەتەکێ گرنگە بۆ نیاسینا سوننەتێ ژ بیدعەتێ، و بابەتەکێ مەترسییە بۆ ڕێکخوشکرنا بیدعێ بشێوەیەکێ گشتی، لەوما دڤێت ئەم لێ هشیاربن، چونکی یێ ئەڤی بابەتی باش نزانیت و تێنەگەهیت، دێ هزر کەتن ئەم یێ دبێژن: هەر تشتەکێ پێغەمبەرێ خودێ هێلاتی بەڵگەیە ل سەر حەرامبوونێ، ڤێجا دێ بێژیت: پا پێغەمبەرێ خودێ فلان خوارن یا هێلاتی ما حەرامە؟! و فلان کار نەکریە ما حەرامە؟! هەتا دویماهیێ ژ ڤان ئاخڤتنان.

بەرسڤا ڤێ چەندێ دێ ئەو بیت؛ کو دەستپێکێ دڤێت بهێتە زانین، هێلانا پێغەمبەرێ خودێ بۆ تشتی ل سەر چوار شێوانە:

١- **شێوێ عەدەتی**: ئانكو ئەو تشتە بهێتە هێلان ژ لایێ عەدەتێ مرۆڤی یان عەدەتێ كومەڵگەها مرۆڤی، كو ب سروشتێ مرۆڤی ڤە گرێدایە .

بۆ نموونە: خوارنا گوشتێ گیانەوەكی دبێژنێ: الضَبْ، ئەم دبێژنێ بزنمشك، ئەڤ گیانەوە یێ ل سەر مێزا پێغەمبەرێ خودێ هاتییە دانان و خوارن، بەلێ دلێ وی نەچوویێ، و نە خواریە و هێلایە، بەلێ خۆ ل سەر ڕازی كر ئەو بهێتە خوارن. ل ڤێرێ ئەم نابێژن: مانێ پێغەمبەرێ خودێ ئەڤ خوارنە یا هێلایی، ئانكو حەرامە، چونكی ئەڤە تشتەكێ عەدەتییە، و چ ئەحكامێن شەریعەتی پێڤە گرێدای نینن.

٢- **شێوێ ڕێگرییێ**: ئانكو ئەو تشتە بهێتە هێلان ژ بەر ئەگەرەكی، یان ژ ترسا تشتەكی، كو ئەو تشتە ڕێگرە ئەو كارە بهێتە ئەنجامدان، لەوما ئەگەر ئەو ڕێگرە نەمینت، هینگێ ئەو كارە ناهێتە هێلان .

بۆ نموونە: نڤێژێن تەراویحان، پێغەمبەرێ خودێ پێن کرین، خەلک ل مزگەفتێ پێن دگەل کومڤە بووین، بەلێ هێلان ژ ترسێن هندێ، نەکو ل سەر ئوممەتێ فەرز بیت،

و گۆتە وان: ئەز ترسم ل سەر هەوە فەرز بیت. چونکی پێغەمبەر یێ ساخە و دەرگەهێ هاتنا وەحیێ یێ ڤەکرییە، بەلێ دەمێ مری ﷺ، هینگێ چ ترسا فەرزبوونێ نەما، ئیمامێ عومەر ڕابوو جارەکا دی خەلک ل سەر پێش نڤێژەکی کومڤە کرن .

٣- **شێوێ بەرژەوەندیێ:** ئانکو ئەو تشتە بهێتە هێلان ژ بەر بەرژەوەندیەکێ یان ئەگەرەکێ گرنگتر و فەرتر، چونکی ئەگەر نەهێتە هێلان؛ دێ زیان و مەترسییێن خۆ هەبن، و ئیسلام هەر بەرژەوەندییێن هەرە مەزن پێش دئێخیت ل سەر یێن کێمتر .

بۆ نموونە: کوشتنا سەرۆکێ منافقان عبد الله بن أبي سلول، خەلکێ هەمییا دزانی ئەو منافقە، و زێدە زیان دگەهاندە پێغەمبەرێ خودێ، و پیلان دژی ئیسلامێ و موسلمانان دگێڕان، و هاریکارییا دژمنی دکر، بەلێ د گۆتی: ئەز موسلمانم، و دەمێ درەو و بێبەختی ل سەر نامیسا پێغەمبەرێ خودێ هاتە کرن، ئەو

ژ وان کەسان بۆ یێ ب ئەزمانێ خۆ زیان گەهاندە پێغەمبەری، و ئاخڤتنێت کرێت دەرحەقا نامیسا پێغەمبەری دا گۆتن،

ئینا صەحابییەکێ گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ بهێلە ئەز ستویێ ئەڤی منافقی لێدەم، گۆتێ: نەخێر، دا نەبێژن: موحەممەد هەڤالێن خۆ دکوژیت. ئانکو یێ حالێ وی نزانیت دێ ڤێ هزرێ ژ پێغەمبەرێ خودێ کەتن، و دبیت ئەڤە بۆ هندەکان بیتە بەهانە ئەو قەستا ئیسلامێ نەکەن. لەوما کوشتنا وی هاتە هێلان ژ بەر ڤێ بەرژەوەندیێ، و خودێ بەرائەتا نامسا پێغەمبەرێ خۆ ل سەر حەفت ئەسمانان ئیناتە خوار، و ئەو منافقە، و یێن وەکی وی شەرمزار کر.

٤- **شێوێ تایبەتمەندیێ:** ئانکو ئەو تشتە بهێتە هێلان ژ بەر ئەگەرەکی کو ب تنێ ب پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گرێدایە، نەکو ب چ کەسێن دیتر .

بۆ نموونە خوارنا پیڤاز و سیرێ، پێغەمبەرێ خودێ نەدخوار، ئەرێ نوکە ئێک هەیە بێژیت: خوارنا پیڤاز و سیرێ حەرامە؟! بێگومان نەخێر، بەلێ چونکی جبریل دهاتە دەڤ پێغەمبەری و

وەحی بۆ دئینا، ئەها ژ بەر ئەڤێ تایبەتمەندییێ پێغەمبەرێ خودێ خوارنا پیڤاز و سیرێ هێلا، و گۆتە یێ ئامانێ وان کەسکاتییا وەرگرتی؛ ژ پیڤاز و سیر و کەرەفسێ و تشتێن هوسا " كُلْ؛ فَإِنِّي أُنَاجِي مَنْ لَا تُنَاجِي ".[22] ئانکو تۆ بخۆ ئەز دگەل ئێکێ دئاخڤم تۆ دگەل نائاخڤی. بەحسێ جبریلی دکر سلاڤ لێ بن، چونکی مەلائیکەت نەخوشییا خۆ ژ بێهنێن نەخوش دبینن.

ژ ڤێ هەمییێ دهێتە زانین کو هێلانا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ تشتەکی بشێوەیەکێ گشتی نابیتە ئەگەرێ حەرامبوونێ، بەلێ کەنگی ئەگەر پێغەمبەری کارەک هێلا دبیتە بەڵگە ل سەر حەرامبوونێ؟! و کرنا وێ دبیتە بیدعە، و سەرپێچییا سوننەتێ؟! بەرسڤ: ئەگەر دوو تشت بخۆڤە گرتن:

١- ئەگەر پێدڤییا وی تشتی هەبیت، و نەهاتبیتە کرن.

٢- ئەگەر چ ڕێگرێن شەرعی نەبن، و نەهاتبیتە کرن.

---

(22) عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه في صحيح مسلم 564

بۆ نموونە: نڤێژا جەژنێ بێ بانگە و بێ قامەتە، و هوسا یا هاتییە کرن و ڤەگوهاستن، ئەرێ بانگدان بۆ گازیکرنا خەلکێ و ئاگەهداریکرنا وان، نە تشتەکێ پێدڤییە؟! و ئەرێ ما رِێگرەک هەیە بانگ نەهێتە دان، ما دەقەکێ قورئانێ پێ هاتییە گۆتییە: نڤێژا جەژنێ بانگ نەدەن؟!

بێگومان نەخێر، بەلێ ل سەر ڤێ چەندێ رِا، و دگەل هەبوونا بەرژەوەندییا بانگدانێ بۆ نڤێژێ، پێغەمبەرێ خودێ یا هێلاتی، دا بهێتە زانین کو شەریعەتێ خودێ دویڤچوونە، نەکو زێدەکرن و داهێنانە.

لەوما مەولید ژی و ئەگەر خێرەکێ یان بەرژەوەندیەکێ بخۆڤە بگریت ژی، هەر ئەو خێرە دخوازتە هندێ ل سەر دەمێ صەحابییان و تابعییان ژی بهێتە کرن، و چ رِێگر نەبووینە ئەو کارە نەهێتە کرن، بەلێ ئەو نەهاتییە کرن، و یا هاتییە هێلان، بەلکی ئەم بێن ژێ هاتینە پاشڤەدان،

چونکی ئەڤە چاڤلێکرنا فەلایا یە، و دەرگەهەکێ شرکێ و بیدعێ یە، ژبەر هندێ هێلانا ئەڤێ کاری سوننەتە، و کرنا وێ بیدعەتە،

ل ڤێرێ دیار دبیت کا کەنگی هێلانا پێغەمبەرێ خودێ بۆ تشتەکی نەبەلگەیە ل سەر حەرامبوونێ، و دروستە ئەم بکەن، و کەنگی هێلان دبیتە حوکمەکێ شەرعی، و نابیت بهێتە کرن، و یێ بکەتن، دێ کەڤیتە بیدعێ، و سەرپێچییا سوننەتێ.

و کورتییا وێ ئەوە: ئەگەر هێلان ژ بەر عەدەتەکێ یان ڕێگرییەکێ یان بەرژەوەندیەکێ یان تایبەتمەندیەکێ بیت، هینگێ ئەڤە نابیتە بەلگە ل سەر حەرامبوونێ، و دروستە مرۆڤ بکەتن، و گونەهکار نابیت، و نابیتە بیدعە و سەرپێچییا سوننەتێ، بەلێ ئەگەر نە ژبەر ڤان ئەگەران بیت، و پێدڤییا وێ یان بەرژەوەندییا وێ هەبیت، و چ ڕێگر نەبن، و ئەو کارە هاتبیتە هێلان، هینگێ کرنا وێ بیدعەیە، و یێ بکەتن یێ گونەهکار، و سەرپێچە بۆ سوننەتێ.

ئەرێ ژ گۆتنا شێخێ ئیسلامێ دهێتە زانین کو مەولید گێڕان دروستە؟

هەرووەسا دهێتە گوتن: کو شێخێ ئیسلامێ مەولید گێڕانێ دروست دبینت، و ئەڤە یە ژ ئاخڤتنێن وی دهێتە زانین، بەلێ ئەم دێ وان دەقان دیار کەین یێن ئەو دکەنە بەڵگە ل سەر دروستییا مەولید گێڕانێ ژ گوتنا شێخێ ئیسلامێ **أحمد بن تيمية**، و ئەرێ ژ ڕاستا تشتەکێ هوسا گۆتییە یان نە؟

دەقێ ئێکێ: هەما مەرەم ژ وەرگرتنا ئەڤێ ڕۆژێ وەکی جەژن تشتەکێ نویە - بیدعەیە - و چ بنیات بۆ نینە، چونکی نەبوویە ل سەر دەمێ پێشییان ژ بنەمالا پێغەمبەری ﷺ، و نە ژبلی وان ئەو ئەڤێ ڕۆژێ بکەنە جەژن، هەتا ڤێجا هندەک کارێن نوی تێدا بهێتە کرن. چونکی هندیکە جەژنن ئەو ڕێبازەکە ژ ڕێبازێن دینی، فەرە دویڤچوون بۆ هەبیت نە داهێنانکرن.

و پێغەمبەری ﷺ گۆتار و ڕویدان و واسیەتێن هەین د ڕۆژێن جێواز دا وەکی: ڕۆژا بەدرێ، و حونەینێ، و خەندەقێ، و ڤەکرنا مەکەهێ، و دەمێ مشەختبوونێ، و چوونا ناڤ مەدینێ، و گۆتار

یێن هەین تێدا بەحسێ یاساییێن دینی یێن کرین، بەلی پاش نەهاتییە فەرکرن ڕۆژێن هوسا وەکی جەژن بهێنە وەرگرتن. هندیکە جەژنە ئەو شەریعەیە، ڤێجا یا خودێ کریە شەریعە دێ دویڤچوون بۆ هەبیت.

هەروەسا ژ یا هندەک مرۆڤان داهێناتی، یان وەکهەڤی بۆ فەلا د ساخکرنا ڕۆژ بوونا **عیسا** سلاڤ ل سەر بن، یان ژ حەزژێکرن و مەزنکرن بۆ پێغەمبەری ﷺ، دبیت ئەو خودان خێر بن ل سەر ئەڤێ حەزژێکرنێ و ئێجتیهادێ، نەکو ل سەر بیدعێ، و وەرگرتنا ژ دایکبوونا پێغەمبەری وەکی جەژنێ، هەر چەندە مرۆڤ یێن ل سەر دەمێ ژ دایکبوونا وی ل سەر بۆچوونێت جێواز چووین، بەلێ ئەڤە تشتەکە پێشییان دگەل خوازتنا ڤێ چەندێ، و نەبوونا چ ڕێگرییان نەکریە ئەگەر خۆ خێر ژی بیت، و خێرەکا خوڕست و سافی و زەلال بیت، یان دروست بیت، دا پێشیێن ئوممەتێ ژ مە پتر تێدا مافدار بن، چونکی ئەو ژ مە پتر بۆ پێغەمبەرێ خودێ حەژێکەر و مەزنکەر بین، و ل سەر خێرێ پتر خەمخۆر بین.[23]

---

(23) اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم (2/ 123).

دەڤێ دووێ: و تەکۆزییا - تماميیا بێ کێماسی - حەزژێکرن و مەزنکرنا وی ﷺد دویڤچوون و گوهداریکرن و دویڤچوونا فەرمانا وی دایە، و ساخکرنا سوننەتا وی ب ڤەشارتنی و سەرڤە، و بەلاڤکرنا تشتێ ئەو پێ هاتییە هنارتن، و دل و دەست و ئەزمانێ خۆ ل سەر ئەڤێ چەندێ زیرەک بکەت. چونکی ئەڤە یە ڕێکا ئێکەمینێت بەراهیێ، ژ مشەختی و پشتەڤانان، و ئەوێن بقەنجی دویڤچوونا وان کرین.

و پتریا وان یێن دهێنە دیتن کو زێدە خەمخۆر و ڕژدن سەر ئەڤان بیدعان، دگەل باشییا مەرەم و زیرەکییا وان، یێن کو هیڤیا خەلاتێ خێرێ بۆ وان ل سەر ڤان هەر دوو تشتا دهێتە خوازتن، دێ بینی کو د سستن ل سەر فەرمانا پێغەمبەری یا کو فەرمان ل وان هاتییە کرن ئەو تێدا د چالاک بن، و ئەو هوسا مەتالا وان دبیتە وەکی یێ قورئانێ بخەملینیت بەس نەخوینیت، یان بخوینیت بەس کار پێ نەکەتن، یان وەکی یێ مزگەفتێ بخەملینیت، و نڤێژێ تێدا نەکەتن، یان کێم نڤێژێ تێدا بکەتن. (24)

---

(24) اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم (2/ 124).

دەقێ سيێ: مەزنكرنا مەوليدێ، و وەرگرتنا وێ وەكى دووبارەبوونێ، بەلكى هندەک مرۆڤ وەبكەن، و پاداشتەكێ مەزن بۆ وان تێدا بيت ژبەر باشييا مەرەم - ئنيەتا - وان، و مەزنكرنا وان بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، هەر وەكى بەرى نوكە من دايە دياركرن كو ئەو باشييا ژ هندەک مرۆڤان دهێتە ديتن يا كرێتە ئەگەر ژ باوەردارێ ڕاستە ڕێ بهێتە ديتن.

ژبەر ڤێ چەندێ هاتە گۆتن بۆ ئيمام أحمد بن حنبل خودێ دلۆڤانيێ پێ بەتن: كو هندەک خودان دەستهەلاتدار بێن هەين هزار دينار يان تشتەكێ هوسا يێ ل قورئانێ مەزاختى [و ئەڤە بێگومان پارەكێ مەزنە تنێ بۆ خەملاندن و سەرڤەييا قورئانێ هاتبيتە مەزاختن] ئينا ئيمام أحمد گۆتە وان: بهێلن ئەڤە باشترە ژ يا وان زێر تێدا مەزاختى. هەر چەندە مەزهەبێ ئيمام ئەحمەد دبينت كو خەمل و جوانكرنا قورئانێ مەكروهە. ئانكو ئەگەر نەهێتە كرن چێترە. هەتا گۆتى: چونكى ئەڤە ئەگەر ئەڤێ نەكەن دێ خۆ ب كارەكێ نەباش ڤە مژويل كەن چ باشى تێدا نەبيت، و

مەزاختنێ ل پەرتووکەکێ بکەن ژ پەرتووکێن پیچاتییێ، ژ پەرتووکێن: شەڤبێرییان و هوزان و پەندێن فورس و ڕومێ.[25]

بەڵگەیێ وان ژ ڤێ هەمیێ چییە؟ ئەو دبێژن: مانێ شێخێ ئیسلامێ أحمد بن تیمیة خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن یا گۆتی: کرنا مەولیدێ ژ لایێ هندەک مرۆڤان و مەزنکرنا پێغەمبەرێ خودێ، بەلکی ژبەر مەرەم باشییا وان، و مەزنکرنا وان بۆ پێغەمبەرێ خودێ ئەو خودان خێر و پاداشتەکێ مەزن بن. و ئەڤە بەڵگەیەکێ ئاشکەرایە ل سەر دروستبوونا ئەڤێ چەندێ.

بێگومان شێخێ ئیسلامێ مەولید گێڕانێ ددانیت ژ کارێن نویکەر و نەدروست ژ یێن بنەمال و هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ نەکرین، و ددانیت ژ چاڤلێکرنا فەلا، وەکی بەری نوکە بۆ تە هاتییە دیارکرن، و گۆتییە: ڕاستییا حەزژێکرن و ڕێزگرتن و مەزنکرنا پێغەمبەرێ خودێ دویڤچوون و کارپێکرن وبەلاڤکرنا سوننەتا وییە، و ئەڤە یە ڕێکا ئێکەمینێت بەراهییێ ژ صەحابییێن ڕێزدار، و هەر ئێکێ ب قەنجی دویڤچوونا وان کربیت.

---

(25) المرجع السابق (2/ 126).

هەروەسا دەمێ دبێژیت: و هندیکە وەرگرتنا دەمەکی یە ژ وان دەمێن نەشەرعی وەکی: هندەک شەڤێن هەیڤا ربيع الأول ئەوێن دهێنە گۆتن ئەو شەڤا ژ دایکبوونێ یە، یان هندەک شەڤێن رەجەبێ، یان هەژدەیی ذي الحجة یان خوتبا دەستپێکێ ژ رەجەبێ یان هەشتێ شەوالێ ئەوێن هندەک نەزان ددەنە ناڤکرن ب جەژنا چاکان، ئەڤە ژ وان بیدعانە یێن پێشیێن چاک بباش نەدیتین و نەکرین.[26]

و ئەڤە نابیتە هەڤدژایەتی کو یێ کارەکێ نویکەر - بیدعە - بکەتن دگەل هندێ یێ خودان خێر بیت ژبەر باشییا مەرەم و ئینیەتا وی. چونکی کارێن هوسا پتریبا جاران حوکمێ وان لبەر خەلکێ سادە هند یێ دیار نینە، ڤێجا چ ژ ئەگەرێ نەزانینێ و چاڤلێکرنێ بیت یان هەبوونا شوبهەتێ و بەلگەیەکێ ئیحتیمالی بیت. هەروەسا نە هەر کەسەکێ بکەڤیتە شرکێ یان بیدعێ یان گونەهێ ئێکسەر ئەو حوکمە دکەڤیتە سەر، بەلکی دڤێت دەستپێکێ وەکی

(26) جموع الفتاوى 298/25

پێدڤی بۆ بهێته دیارکرن و گومان ل دەڤ بهێته ڕاکرن، ئەها ئەڤە یە دلۆڤانی و دادوەرییا ئیسلام و زانایێن سوننەتێ.

لەوما مەرەما شێخێ ئیسلامێ ژ وەرگرتنا خێرێ ئەوە؛ کو هندیکە حەزژێکرن و ڕێزگرتنا پێغەمبەرێ خودێ یە ب دلی ڤە گرێدایە، و خودێ یا دلێن وان دزانیت کو ئێنتەتا وان تنێ دەربرینا حەزژێکرنێ و ڕێزگرتنێ و مەزنکرنا پێغەمبەرێ خودێ یە ﷺ، لەوما دبیت خودێ خێرێ بدەتە وان ژبەر ڤێ چەندێ، نەکو ژبەر کارێ وان، چونکی کارێ وان یێ خەلەتە.

لەوما دبێژیت: دبیت ئەو خودان خێر بن ل سەر ئەڤێ حەزژێکرنێ و ئێجتیهادێ، نەکو ل سەر بیدعێ. هەرووەسا دەمێ دبێژیت: و هەچییێ ئنیەتەکا باش هەبیت دێ ل سەر ئنیەتا خۆ هێتە خەلاتکرن، خۆ ئەگەر کارێ وی نە کارەکێ شەرعی ژی بیت، ئەگەر ژ مەرەم - ژ قەستا - سەرپێچییا شەریعەتی نەکربیت.[27]

بەلێ دڤێت بهێتە زانین کو ئەڤە سەبارەتی خەلکێ سادە ژ ییێن کو دروستییا بابەتی نزانینە یان لبەر وان هاتییە شێلان، یان

(27) اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم (2/ 123 - 251)

کەتینە شوبهەتێ و چاڤلێکرنا زانایەکی، و ئەڤێن هوسا بەلکی ژبەر باشییا ئنیەتا وان بهێنە خەلاتکرن، و ژبەر وان ئەگەرێن بەری نوکە خودێ ل وان نەگریت، ئەڤە ژبلی کو ئەگەر بهێتە پرسیار کرن شێخێ ئیسلامێ کەنگی بەحسێ باشییا ئنیەتێ کر؟!

دەمێ پێشتر گۆتی: کو نابیت بزاڤا ئینکارا خڕابییەکێ بهێتە کرن، ئەگەر بهێتە زانین کو دێ خڕابییەکا مەزنتر بخۆڤە گریت، ئانکو باشییا ئنیەتا کەسەکی دگەل کارێ وی یێ نەدروست، چێترە هەما ڤێجا ب تەمامی پشت بدەتە دینی.

پاش ئاخڤتنا ئیمام ئەحمەد ئینا خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دەمێ بەحسێ خەملاندن و جوانکرنا قورئانێ کری ژ لایێ هندەک دەستهەلاتدارن، دەمێ گۆتییە وان: بهێلن ئەگەر ئەڤە ڤێ نەکەن دێ ل پەرتووکێن پیچاتییا مەزێخن. مەرەم ژ ئاخڤتنا ئیمام ئەحمەد ئەوە ئانکو: مادەم ژ حەزژێکرن و ڕێزگرتنا قورئانێ ئەو دێ کارەکێ هوسا کەن، دبیت ژبەر ئەڤێ ئنیەتێ ئەو خودان خێر بن، هەر چەندە کارێ وان نە هند تشتەکێ دروستە، و چونکی ئەگەر ئەو ئەڤێ نەکەن دێ خڕابییێ پێ نەکەن، لەوما نابیت ئەو

خرابییە بهێتە ئینکار کرن یا ئەم بزانن دێ خرابییەکا مەزنتر هێتە جهـ. و هەر بۆ پتر ڕوونکرنا ڤی بابەتی، شێخ **محمد بن صالح العثيمين** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئەگەر یێ نەزان بیت چ گونەهـ ل سەر نینە، چونکی کەس ب گونەهێ گونەهکار نابیت؛ هەتا بۆ دیار دبیت، و پێ زانا بیت، بەلکی دبیت بهێتە خەلاتکرن ل سەر باشییا ئنیەتا وی، و شێخێ ئێسلامێ ئیشارەتا دایە ڤێ چەندێ د پەرتووکا خۆ دا (اقتضاء الصراط المستقيم)؛ کو بهێتە خەلاتکرن ل سەر ئنیەتا وی نەکو کارێ وی، چونکی کارێ وی نەیێ باشە و نەیێ قەبویلە ل دەڤ خودێ، و ژێ ڕازی نینە، بەلێ ژبەر باشییا ئنیەتێ و هەبوونا نەزانینێ دێ یێ خودان خێر بیت،

ژبەر ڤێ چەندێ پێغەمبەرێ خودێ گۆتە یێ دەستنڤێژا خۆ دووبارە کری دەمێ ئاڤ دیتی و جارەکا دیتر نڤێژ کر: " لك الأجر مرتين " ئانکو: بۆ تە دوو جاران خێر هەیە.[28] ژبەر باشییا ئنیەتا وی، و چونکی د بنیاتدا کارێ وی کارەکێ باشە، بەلێ ئەگەر

(28) سنن أبو داود: كتاب الطهارة/باب في المتيمم يجد الماء بعد ما صلى، والحاكم (179/1) ، وصححه على شرط الشيخين، ووافقه الذهبي، وصححه الألباني، صحيح أبي داود (69/1)

کەسەکی بڤێت کارەکی دوو جاران بکەت و ئەو بزانیت کو نە تشتەکێ دروستە؛ هینگێ بۆ ئەوی چ خێر تێدا نینە، چونکی کارێ وی نە یێ دروستە، و بەرۆڤاژی سوننەتێ یە، و پێغەمبەرێ خودێ گۆتە یێ نڤێژ دووبارە نەکری "تۆ ب سوننەتێ کەڤتی" [29]

هەرووەسا زانایێ بەرێز شێخ: عبد العزيز بن باز خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: و شێخ تقي الدين أحمد بن تيمية ژ وانە یێن ئەڤێ چەندێ ئینکار دکەن، و دبینیت ئەڤە بیدعەیە، بەلێ یا وی گۆتی د پەرتووکا خۆ دا (اقتضاء الصراط المستقيم) بەحسێ وانە یێن ژ نەزانین بکەن...، [30]

کورتییا ئاخڤتنێ بزانە: کو هندیکە عیبادەتە ئەو ب دل و لەشی دهێتە کرن، ڤێجا ئەو حەزژێکرنا دکەڤیتە دلێ وان بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەو ل سەر ئەوێ حەزژێکرنێ خودان خێرن، چونکی ئەو دزڤریت بۆ بنیاتەکێ دروست، بەلێ ئەگەر نزانن ئەڤە بیدعەیە، یان ل بەر وان هاتبیتە شێلان...هتد، و خودێ عیبادەتێ

(29) مجموع فتاوى ورسائل فضيلة الشيخ محمد بن صالح العثيمين- 9/380

(30) مجموع فتاوى العلامة عبد العزيز بن باز رحمه الله-9/212

چ بەنییان بەرزە ناکەتن، ڤێجا چ دلی ڤە گرێدای.بیت یان ب لەشێ بهێتە کرن، بەلێ کارێ وان یێ خەلەتە، و قەبویل نینە، چونکی مەرجێن دروستبوونا عیبادەتێ دڤێت: دلسوزانە بۆ خودێ بهێتە کرن، هەروەسا یێ گونجایی بیت دگەل سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ.

ل دویماهییێ ئەز ئاخڤتنا زانایێ بەرێز شێخ: **صالح الفوزان** دئینم خودێ بپارێزیت، دەمێ دبێژیت: یا پێدڤییە و فەرە یێ ئاخڤتنا خەلکێ زانینێ ڤەگوهێزیت ئەو هەمیێ ڤەگێریت ژ دەستپێکێ هەتا دویماهییێ، و ئاخڤتنا زانایەکی ل سەر پرسەکێ - مەسئەلەکێ - ژ پەرتووکێن وی یێن جێواز ل سەر کومڤە بکەتن، هەتا مەرەما وی پێ دیار بیت، و هندەک ئاخڤتنا وی بگەهیتە هندەکا دیتر، و بەس نەکەتن هەما ڕەخەکێ ڤەگوهێزیت و ڕەخەکێ بهێلیت، چونکی ئەڤە دبیتە ئەگەرێ خەلەت تێگەهشتنێ، و ئەو بۆ زانایەکی بهێتە پالڤەدان یا نەگۆتی. (31)

(31) مقدمة كتاب رفع اللائمة صفحة رقم 5

ئەرێ ما ئەشکەنجە ل سەر ئەبو لەهەبی نەهاتە سڤککرن؟

هەروەسا دهێتە گۆتن وەکی بەڵگە ل سەر دروستیيا مەولید گێڕانێ، کو فیرعەونێ ئەڤێ ئوممەتێ أبو لهب یێ هاتییە دیتن د خەونێ دا، کو هەر دوو شەمب ئەشکەنجە ل سەر دهێتە سڤک کرن، چونکی دەمێ ثویبة دەنگوباسێ بوونا پێغەمبەری ﷺگەهاندیێ، ئینا ڕابوو ژ کەیفا ثويبة ئازا کر.

یا ڕاستی ئەڤە تشتەکێ سەیرە، و ژ چەندین ڕەخانڤە یێ زڤراندییە، و ناگونجیت دگەل دەقێن قورئانێ و سوننەتێ، و ئەرێ کەنگی دیتنا خەونان دبیتە بەڵگە و جهێ وەرگرتنا ئەحکامێن شەریعەتێ؟! ئیمامێ النووي خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن دبێژیت: ئەگەر شەڤا سیهێ بیت ژ هەیڤا شەعبانێ، و خەلکێ چەڤێ هەیڤا ڕەمەزانێ نەدیت، و کەسەکێ پێغەمبەر د خەوێدا دیت

گۆتیێ: ئەڤ شەڤە ئێکەمین شەڤا رەمەزانێ یە، رۆژییا وی و یا هەر ئێکێ بڤێ خەونێ دروست نابیت[32].

هەرووەسا **القاضي عياض** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن ئیجماعێ ل سەر ڤێ چەندێ ڤەگوهێزیت. باشە ئەڤە یێ پێغەمبەرێ خودێ بینت ﷺنابیتە هێجە و بەلگە، ڤێجا پا یێ دژمنێ خودێ بینت چەوایە؟! حاشە چ لایەنێ بەرئاوردییێ - مقارنێ - نینە.

هەرووەسا هەڤدژیە دگەل ئاشکەراییا قورئانێ، هەر وەکی **ابن حجر** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: عاقلدارێن خەلکێ ئیسلامێ پێن کوم بووین ئەڤە ژبلی زانایێن ئسولێ ل سەر نەزڤراندنا سەرڤەییا دەقێن قورئانێ ژبەر خەونێن هوسا.[33]

---

(32) المجموع شرح المهذب 6ـ 292.

(33) فتح الباري 9 ـ 48.

خودێ دبێژیت: {وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٍ} [سُورَةُ فَاطِرٍ: ٣٦] ئانكو: و ئەوێن كوفری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی كرین، ئاگرێ جەهنەمێ یێ هلكری بۆ وان هەیە، نە ئەو تێدا دئێنە مراندن، دا رِحەت ببن، ونە ئەشكەنجەیا وێ ل سەر وان دهێتە سقككرن، و ڤی رِەنگێ سوزایی خودێ ددەتە هەر ئێكێ زێدە دناڤ كوفرێ دا بچیت، و رِژدییێ ل سەر بكەت.

و گۆتییە: {إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ * لَا يُفَتَّرُ عَنۡهُمۡ وَهُمۡ فِيهِ مُبۡلِسُونَ * وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن كَانُواْ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ} [سُورَةُ الزُّخرُفِ: ٧٤-٧٦] ئانكو: هندی ئەون یێن گونەهـ ب دەست خۆڤە ئینااین، دێ د ئەشكەنجەیا جەهنەمێ دا بن. ئەو ل سەر وان ناهێتە سقككرن، و ئەو تێدا دێ ژ دلۆڤانییا خودێ د بێ هیڤی بن.

و گۆتییە: {لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحۡقَابًا * لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرۡدًا وَلَا شَرَابًا * إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا * جَزَآءً وِفَاقًا} [سُورَةُ النَّبَإِ: ٢٣-٢٦] ئانكو: دەمێن دویر و درێژ، و بێ ڤەبرِین ئەو دێ تێدا مینن. نە ئەو تێدا تام دكەنە وی تشتێ گەرما ئاگری ل بەر وان سار دكەت، و نە ئەو

ڤەخوارنەکا تێهنا وان پێ بشکێنت ڤەدخۆن. تنێ ئاڤەکا کەل تێ نەبیت، و کێما خەلکێ ئاگری. ئەو جزایەکێ ب دادییە بۆ وان؛ ژ بەر وان کریارێن وان د دنیایێ دا کرین.

و هەڤدژە دگەل دەقێن سوننەتێ، دەمێ دەیکا مە عائیشا خودێ ژێ ڕازی بیت گۆتیە پێغەمبەری ﷺ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ابْنُ جُدْعَانَ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يَصِلُ الرَّحِمَ، وَيُطْعِمُ الْمِسْكِينَ، فَهَلْ ذَاكَ نافعُهُ؟ قَالَ: " لَا يَنْفَعُهُ، إِنَّهُ لَمْ يَقُلْ يَوْمًا: رَبِّ، اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ". ئانکو: ئەی پێغەمبەرێ خودێ کوڕێ جەدعانی ل سەر دەمێ جاهلییەتێ پەیوەندییا کەس و کارێن خۆ دکر، و هەژار تێر دکر، ئەرێ ئەڤە دێ مفایەکێ گەهینتێ؟ ئینا گۆتێ: نەخێر چ مفایی ناگەهینتێ، ئەوی ڕوژەکێ نە گۆتییە: خودایێ من ل ڕوژا حسابدانێ گونەهێن من ژێبە.

ئیمامێ **النووي** خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن د شرۆڤەکرنا صحيح مسلم دا ل سەر ئەڤێ فەرموودێ ناڤونیشانەکێ ددانیت بناڤێ: (باب الدليل على أن من مات على الكفر لا ينفعه عمل). ئانکو:

دەرگەھ: بەڵگە کو ئەو کەسێ ل سەر کوفرێ بمریت چ کار مفایی لێ ناکەن.

هەروەسا پرسیار؛ ئەگەر ئەم بێژن ئەو کەیفخوشییە بۆ ب خێر یا هاتیە نڤیسین، باشە ما کەنگی خێر دگەل هەبوونا شرکێ، و دژایەتییا ئیسلامێ دمینت؟! خودێ گەڤێن خوسارەتیێ و تێچوونێ و هەرفینا عیبادەتی ل پێغەمبەران کر یێ هەڤپشکەکێ دگەل خودێ چێکەتن، دەمێ گۆتی: {وَلَقَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ} [سُورَةُ الزُّمَرِ: ٦٥] ئانکو: و پشت ڕاستی وەحی بۆ تە - ئەی پێغەمبەر - و بۆ پێغەمبەرێن بەری تە ژی یا هاتییە خوار؛ کو ئەگەر تۆ هەڤپشکەکێ بۆ خودێ بدانی، کارێ تە دێ پویچ بیت، و تو دێ ژ وان بی یێن خوسارەت و تێدچن؛ چونکی دگەل شرکێ چ کارێن چاک قەبویل نابن.

ما عیبادەتێ پێغەمبەران مەزنترە یان کەیفخوشییا دژمنێ خودێ؟! و خودێ پشتی هاتنا ئیسلامێ چ کاران ژ چ کەسان قەبویل ناکەتن ئەگەر موسلمان نەبیت، و گۆتییە: {وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ

ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ} [سُورَةُ آلِ عِمرَانَ: ٨٥] ئانكو: و هەچییێ دینەکی ژ بلی ئیسلامێ داخواز بکەتن، ئەو دین ژێ ناهێتە قەبیلکرن، و ئەو ل ئاخرەتێ ژ زیانکارانە ئەوێن پشک و بارێن خۆ ژ دەست داین.

هەروەسا گۆتییە: {وَقَدِمۡنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُواْ مِنۡ عَمَلٖ فَجَعَلۡنَٰهُ هَبَآءٗ مَّنثُورًا} [سُورَةُ الفُرقَانِ: ٢٣] ئانکو: و مە ئەو کارێ وان یێ سەرڤە باش ئیناتە پێش، پاش مە ئەو هەمی پویچکر، و وەکی تۆزەکا هویر، و بەلاڤکری لێکر، و ئەو چ مفای ژێ نابینن، چونکی ئەو کارێ مفای دگەهینتە خودانێ خۆ؛ ئەو کارە یێ ب ئیمان و دلسوزانە بۆ خودێ هاتبیتە کرن، و دویڤچوونا پێغەمبەری دگەل بیت.

ڕاستە ئەشکەنجە ل سەر أبو طالب هاتە سڤککرن، ژ بەر پشتەڤانی و بەرەڤانی و سەرئێخستنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، دەستویری هاتە دان کو پێغەمبەر شەفاعەتێ بۆ بکەتن ئەشکەنجە ل سەر سڤک بیت، و ئەڤە تشتەکێ تایبەتە و دەقێن شەرعی یێن بۆ هەین، ژ وان یا ئیمام مسلم ڤەدگوهێزیت کو پرسیار ژ پێغەمبەری هاتە کرن:

"إن أبا طالب كان يحوطك وينصرك ويؤويك، فهل نفعته؟ قال: نعم. وجدته في غمرات من نار، فأخرجته إلى ضحضاح منها، يغلي منها دماغه". ئانكو: هنديكه أبو طالب بوو پارستن و سەرئێخستن و پشتگرییا تە دکر، ئەرێ ئەڤێ مفا گەهاندێ؟ گۆت: بەلێ. من ئەو دیت یێ دناڤ تەنگاڤییێن ئاگریی دا، من ئینادەر (دەمێ شەڤاعە بۆ ژ خودێ کری) بۆ ڕێبارەکێ تەنک ژ ئاڤێ کو دگەهێتە گوزەکان، دەماغێ وی ژ بەر بکەلیت. و بێگومان یێ پاراستن و پشتەڤانی و سەرئێخستنا پێغەمبەرێ خودێ کربیت، ئەو نەوەکی وییە یێ دژایەتی و نەیارەتی و بەرهنگارییا وی کربیت، ژ بەر هندێ ئەشکەنجە ل سەر هاتە سڤککرن، و شەڤاعە بۆ هاتە کرن.

و دەمێ عائیشایێ خودێ ژێ ڕازی بیت گۆتی: کو کوڕێ جەدعانی فلان کارێ باش دکر ل سەر دەمێ جاهلییەتێ ما ئەڤە دێ مفایەکێ گەهینتێ؟ ئینا پێغەمبەری گۆتێ: نەخێر. بەلێ دەمێ پرسیار سەبارەتی ئەبو تالبی هاتییە کرن، ئەرێ بەرەڤانی و پشتەڤانی و سەرئێخستنا وی بۆ تە، دێ مفایی گەهینتێ؟

گۆتیێ: بەلێ. ژ ڤێرێ دهێتە زانین کو ئەڤە حالەتەکێ تایبەتە، و ژ بەر شەفاعەتێ ئەشکەنجە ل سەر سڤک بوو. بەلێ ئەبو لەهەب نە بەری ئیسلامێ مرییە، و نە شەڤاعە بۆ هاتییە کرن، و نە چ کارێن باش بۆ ئیسلامێ کرییە، ژبلی دژایەتییێ و بەرهنگارییێ و نەیارەتییا پێغەمبەر و موسلمانان، و ئەگەر ئەو نەهێتە بەرئاوردە - مقارنە - کرن دگەل کورێ جەدعانی یێ کو چ زیان نەگەهاندییە ئیسلامێ، تنێ یێ ل سەر دینێ جاهلییەتێ مری، پا ژ چ دەرگەهـ ئەو بهێتە بەرئاوردە کرن دگەل ئەبو تالبی یێ هندە باشی و قەنجی دگەل پێغەمبەرێ خودێ کرین.

هەرووەسا ئەگەر تشتەکێ هوسا ڕاست بیت، دێ ژ بەر ئازا کرنا وی بۆ جارییێ بیت، نەکو ژ بەر کەفخوشییا بوونا زارۆکی، کو کەسێ نە گۆتییە عیبادەتە، و کەنگی هەلویستەکێ سروشتی دبیتە تشتەکێ سەیر و جهێ خەلاتکرنێ؟! بێگومان ئەڤ کەیفخوشییە یا سروشتیە، هەتا نوکە دەمێ دەنگوباسێ بوونا زارۆکەکێ بتایبەتی ئەگەر کۆر بیت، هندەکێن هەین ئێکسەر پاران

ددەنە وان سستەرێن نەخوشخانێ، و ئەگەر دەیندارێ خۆ بینت دبیت ژ کەیفا بێژتێ هەما من تۆ ئازا کری...هتد.

و خەلکێ جاهلییەتێ گەلەک کەیف ببونا کوڕان دهات پتر ژ کچان، و کەیف خوشییا ئەبو لەهەبی هەر ژ بەر هندێ بوو؛ کو برایێ وی کورەک بوو، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلۡأُنثَىٰ ظَلَّ وَجۡهُهُۥ مُسۡوَدّٗا وَهُوَ كَظِيمٞ * يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓۚ أَيُمۡسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ أَمۡ يَدُسُّهُۥ فِي ٱلتُّرَابِۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ} [سُورَةُ النَّحلِ: ٥٨-٥٩] ئانکو: و ئەگەر ئەو کەس هات یێ مزگینییا بوونا کچەکێ ددەتە ئێك ژ وان، ڕوییێ وی دێ مینت ڕەش؛ ژ بەر نەخۆشییا وی تشتێ وی گوهـ لێ بووی، و یێ تژی دل خەم و قەهرە. ئەو خۆ ژ مللەتێ خۆ ڤەدشێرت، دا ئەو وی د ڤی کراسێ خراب و شەرمزار دا ژ بەر بوونا ڤێ کچکێ نەبینن، ڤێجا ئەو د مەسەلا ڤێ کچێ دا حێبەتی دمینت: ئەرێ وێ ب شەرمزاری ڤە بهێلتە زێندی، یان ژی بساخی بن ئاخ بکەتن؟

هەرووەسا گۆتنا ئازا كرنا ئەبو لەهەبی بۆ ثويبة ل دەمێ بوونا پێغەمبەری بەروڤاژییە بۆ یا زانایێت سیرەتێ ڤەگوهاستین، چونکی ئەو دبێژن: ئەو ئازا کرنە پشتی دەمەکێ درێژ بوو(34)

هەرووەسا دهێتە ڤەگوهاستن کو خودانێ ئەڤێ خەونێ عەباسێ کوڕێ عبد المطلب ی بوو، کو ئەڤ دەنگوباسە ب واستە ژێ هاتییە ڤەگوهاستن ب سەنەدەکێ نەتمام و برین تێدا، و بێژنە ئەڤی جورێ فەرموودێ مرسل، و جمهورێ زانایێن فەرموودێ دبینن کو مرسل دهێتە هژمارتن ژ فەرموودێن لاواز و نابیتە بەڵگە، و بابەتێ درێژە و خیلافە، بەلێ تشتێ سەیر ئەوە: کو ئەڤە ژی خەلەتە!! چونکی یا بوخاری ڤەدگوهێزیت تێدا نەهاتییە کو ئەبو لەهەبی ئێکسەر ثويبة ئازا کر دەمێ مزگینییا بوونا پێغەمبەری دایێ، و تێدا نەهاتییە ئەوێ ئەبو لەهەب دیتی عەباس بوو، بەلکی

(34) هەر وەکی ابن حجر ڤەدگوهێزیت د فتح الباري 9 ـ 48 و ڕونکرنەکێ ددەتێ د الإصابة في تمييز الصحابة 4 ـ 250 هەرووەسا الحافظ ابن عبد البر د الاستيعاب في أسماء الأصحاب 1ـ12 و الحافظ ابن الجوزي د الوفا بأحوال المصطفى1ـ106 ئەڤێ چەندێ ڤەدگوهێزن.

ئەڤە السهيلي ڤەدگوهێزیت و ئێکجار یا بێ سەنەد ڤەگوهاستییە

د) الروض الأنف 5 ـ 192)

ژ ئەڤێ هەمیێ دهێتە زانین، ئەڤە تشتەکێ نەدروستە، نە ژ لایێ سەنەدێ، و نە ژ لایێ گونجواندنێ دگەل دەقێن قورئانێ و سوننەتێ، و هیچ شێوەیەکێ نابیتە بەڵگە، تنێ دبیتە بەڵگە ل سەر دەستڤالاتییێ. و خودێ بەرێ مە هەمییا بدەتە ڕێکا ڕاست و دڕوست، و وەرگرتنا ڕاستییێ، و کارپێکرنێ.

ئەرێ ما پێغەمبەری بخۆ ئاماژە ب ساخکرنا مەولیدێ نەکرییە؟

هەروەسا دهێتە گوتن: کو پێغەمبەرێ خودێ بخۆ ﷺ ئاماژە یا دایە دروستیبیا مەولید گێڕانێ، و پشت ڕاستی یا دایە ڤێ ڕۆژێ، چونکی دەمێ پرسیار ژێ هاتییە کرن، بوچی تۆ دوو شەمبێ تۆ یێ ب ڕۆژیی؟ ئینا گۆتی: ئەڤە ڕۆژەکە ئەز تێدا یێ بوویم.

ئەرێ ئەڤە دبیتە بەڵگە ل سەر دروستیبیا مەولید گێڕانێ؟ بێگومان نەخێر، چونکی دێ هێتە دیار کرن، کو دەستپێکێ چ پشت ڕاستی نینە ل سەر دەمێ دروستیێ ژ دایکبوونێ، هەروەسا هەر ژ وێ فەرمودێ دێ هێتە دیار کرن، کو پێغەمبەر ﷺ ئاگەهداریێ ژ ڤێ چەندێ دکەت، نەکو پشتگریێ.

بەری هەر تشتەکی بزانە کو زانایێن مێژوویێ، و سیرەتێ، ل سەر دەمێ دروستیێ ژ دایکبوونا پێغەمبەرێ خودێ بشێوەیەکێ ڤەبری کومڤە نەبینە، ئانکو کەسێ ب شێوەیەکێ پشت ڕاست نە گۆتییە ئیللا فلان ڕۆژێ ژ فلان هەیڤێ یێ هاتییە ل سەر دونیایێ، و ئەڤە تشتەکێ بەرعاقلە، چونکی ل هینگێ چ گرنگیبیا هوسا

بپاراستن و نڤیسینا مێژوویا ژ دایکبوونا کەسێ نەدهاتە کرن، و ما کەنگی دزانین موحەممەدﷺدێ بتە پێغەمبەر، و مێژوویێ گوهوریت، و دێ ڕێبەرییا ئوممەتەکێ کەتن؛ لەوما سەرەدەرییا کەسەکێ نورمال دگەل دهاتە کرن، بەلێ دەمێ وەحییا پیروز بۆ هاتییە خوار، و بۆ پێغەمبەر و قاسدێ خودێ، هینگێ پویتە و گرنگێدان بنیاسینا هەر تشتەکی ژ ژیاننامە وی هاتە دان.

هەر وەکی دکتور (محمد الطيب النجار) دبێژیت: پشتی ژیێ چل سالیێ، و هاتنا وەحیێ، ژنویکا خەلکی دووبارە بیرهاتنێت خۆ زڤراندن ل سەر ژیاننامە ئەڤی پێغەمبەری، و کا چ تشت مایە هەلاویستی د هزر، و بیرهاتنێت وان دا، هەروەسا پێغەمبەری بخۆﷺبەشەکێ ژیانا خۆ ڤەگوهاستییە، و هەڤالێن وی یێن نێزیک ژی خودێ ژ وان ڕازی بیت، و ئەڤێ چەندێ گەلەک هاریکارییا وان کر؛ ئەو پتر ژ مێژوویا پێغەمبەرێ خۆ بزانن، و بۆ چەرخێن دیتر ڤەگوهێزن[35].

(35) القول المبين في سيرة سيد المرسلين ص 78

بەلێ راستە، پێغەمبەر ل مەككەهێ، سالا فیلی، مێژوویا 570 زایینی یان 571 یێ هاتییە ل سەر دونیایێ، هەتا ڤێرێ پترییا ڤەگوهێزەرێن سیرەتێ بشێوەیەكێ پشت ڕاست ئەڤێ چەندێ دبێژن[36]، و ڕۆژا دوو شەمبێ یێ هاتییە ل سەر دونیایێ، و هاتییە هنارتن، و وەغەر كرییە ﷺ، و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ: عن أبي قتادة الأنصاري رضي الله عنه قال: " سُئِلَ صلى الله عليه وسلم عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الاِثْنَيْنِ؟ قَالَ: ذَاكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ - أَوْ أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ "[37]

بەلێ جهێ لێككەڤتنێ و جوداهییێ هەیڤا ژ دایكبوونا وییە ﷺ، ڤێجا هندەک دبێژن: هەشتێ هەیڤا ربيع الأول ژ دایكبووییە، و هندەک دەهێ، و هندەک دوازدێ، و بۆچوونا دوازدەی ربيع الأول ژ هەمی بۆچوونا بەرنیاسترە، و هندەک دبێژن: هەیڤا رەمەزانێ، و هندەک هەیڤا صفر، و ابن كثير خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن د

(36) السيرة النبوية الصحيحة 1 / 97.
- زاد المعاد في هدي خير العباد 1 / 76.
- سبل الهدى والرشاد في سيرة خير العباد 1 / 334 - 335.
(37) رواه مسلم 1162.

پەرتوكا (السيرة النبوية 1 / 199) ئەڤان بۆچوونا هەمييا ڤەدگوهێزيت. و دبيت بۆچوونا ژ هەمييا بهێزتر هەشتێ هەيڤا ربيع الأول بيت يان دوازدێ، لێ چ تشتێ ڤەبرى ل سەر ڤێ چەندێ نينن

هەروەسا زانا و بسپورێن موسلمان د بوارێ ژمێرياريێ و فەلەكێ؛ ل ديڤ سالا مرنێ، و هژماركرنا حەفتييان...هتد، گەهشتنە ئەنجامەكى كو ڕۆژا دوو شەمبێ يا هەيڤا ژ دايكبوونێ دبيتە نەهێ هەيڤا ربيع الأول، هەر وەكى فەلەكناس **محمود باشا الفلكي**، و ئەڤە فەلەكناسەكێ مسرييە، و دەستەكێ درێژ د بوارێ فەلەكێ، و بيركاريێ، و جوگرافيێ، ولێگەڕيانێ هەبوو، سالا 1885 چوويە بەر دلۆڤانييا خودێ، هوسا دەتە دياركرن كو ڕۆژا ژ دايكبوونێ دبيتە سپێدەهييا دوو شەمبێ يا نەهێ هەيڤا ربيع الأول، كو دبيتە 20 هەيڤا إبريل / نيسان ژ سالا 571 كو دبيتە سالا ئێكێ ژ رويدانا فيلى[38].

(38) نور اليقين في سيرة سيد المرسلين)ص 9(

کەواتە ژ دایکبوونا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نە تشتەکێ ڤەبرییە، بەلکی چەندین بۆچوونێت جێواز یێن ل سەر، و چ گۆتنێت 100% ل سەر نینن. لەوما هزر بکە ئەو ڕۆژ وەکی ئیحتیمال دهێتە ساخکرن، چ پشت ڕاستکرن ل سەر نینە، و یێ بێژیت هوسا نینە، دڤێت سەلمینیت.

بەلکی یا ژ ڤێ خراپتر ئەم پشت ڕاستی دزانن کو دوازدی ربیع الأول نەخوشترین و تاریترین ڕۆژا مێژوویا ئیسلامێ یە، وتازییا هەر مالەکێ یە، چونکی ئەو ڕۆژە یا کو سەروەر و پێغەمبەرێ مە موحەممەد ﷺ تێدا وەغەر کریە[39].

بوچی من ئەڤە بەحس کر؟ چونکی ئەو فەرموودەیا بەحسێ ڕوژیگرتنێ دکەت، بەحسێ دوو شەمبێ یە، نەکو هەیڤ و سالێ، و ئەگەرێ گرتنا ڕۆژیێ نە ب تنێ ژ دایکبوونێ ڤە گرێدایە، بەلکی گۆتییە: ئەڤە ڕۆژەکە ئەز یێ تێدا هاتیمە ل سەر دونیایێ، و ڕۆژەکە

(39) الروض الأنف للسهيلي 4(/ 439 – 440)
- السيرة النبوية لابن كثير 4 / 509
- فتح الباري لابن حجر 8 / 130

وەحیییا ل سەر من هاتییە خوار، باشە ئەگەر ئەڤە بەلگە بیت ل سەر ساخکرنا ژ دایکبوونێ، مانە دڤێت ئەم سەر سالا وەحییێ ژی ساخ بکەین؟!

و بێگومان هاتنا خوارێ یا وەحییێ، و پێغەمبەرییا موحەممەدی ﷺ ڕویدان و تشتەکێ مەزنتر و گرنگترە؛ چونکی خودێ ئەو کرە دلۆڤانی بۆ جیهانێ دەمێ کریە پێغەمبەر و قاسدێ شەریعەتێ ئیسلامێ، دەمێ دبێژیت: {وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةً لِّلۡعَٰلَمِينَ} [سُورَةُ الأَنبِيَاءِ: ١٠٧] لەوما ئەگەر ئەو فەرموودە بەلگە بیت ل سەر ساخکرنا مەلیدێ، دڤێت بۆ هاتنا وەحییێ، و وەغەر کرنێ ژی بهێتە کرن، و ئەو گرنگترن و ژ لایێ مێژوویێ پتر جهێ باوەرییێ یە!! بەلێ ئەڤە هەمی کارەکێ خەلەتە، و چ بەلگە پێ نینن، و چ کارێ پێشییێن چاکێن ڤێ ئوممەتێ ل سەر نینە.

هەروەسا ژ ئەگەرێن گرتنا ڕۆژییا دوو شەمبێ، هەر پێغەمبەرێ خودێ دیارکریە، گۆتییە: " تُعرضُ الأعمالُ يومَ الإثنين والخميسِ فأُحِبُّ أن يُعرضَ عملي وأنا صائمٌ ". أخرجه الترمذي 747 عن أبي هريرة رضي الله عنه. ئانکو: ڕۆژا دوو شەمبێ و پێنچ شەمبێ

کارێن بەنییان تێدا بلند دبن بۆ خودێ، ڤێجا ئەز حەسدکەم دەمێ کارێن من بلند دبن، ئەز یێ ڕۆژی بم. ئەرێ ژ ڤێ فەرموودێ چ دهێتە زانین؟!

دهێتە زانین کو نابیت ئەم ئەڤێ ڕۆژێ بکەنە جەژن، چونکی ساخکرنا ژ دایکبوونێ هەر سال ل دەم و جهێن دەستنیشانکری جەژنە، و پەیڤا (عید) یا ژ ڤێ ڕامانێ هاتی (الإعادة) ئانکو: دووبارەکرن، و نەهییا مە یا هاتییە کرن ئەم ڕۆژێن جەژنێ ڕۆژییان بگرن، هەر وەکی پێغەمبەر بشێوەکی دبێژیتە مە، هشیاربن، ئەڤێ چەندێ نەکەنە جهێ ساخکرنێ و دووبارەکرنێ، بەلکی ڕۆژیان بگرن، چونکی ڕۆژەک مەزنە، کارێن بەنییان تێدا دهێنە بلند کرن. بەلێ مخابن شوینا ڕۆژیگرتنێ یا بویە کەفچک گرتن.

ئەرێ ما نابیت سینگێ مە بۆ بابەتێن خیلافی یێ بەرفرەھ بیت؟

هەرووەسا دهێتە گوتن: کو ئەڤە بابەتەکێ جێوازە - خیلافیە - لەوما پێدڤی دەمارگێرییێ، و ئاسێکرنێ ناکەتن، و بلا سینگێ مە بەرانبەر ئەڤان پرسان یێ بەرفرەھ بیت، و نەبتە ئەگەرێ کینداریێ.

دەستپێیکێ دووبارە دڤێت بهێتە زانین، کو مەولید تشتەکێ نویە - بیدعەیە - بەری نوکە نەبوو، و ل سەر دەمێ صەحابییان، وتابعابییان، و تابعێن وان نە هاتییە کرن، و ئەگەر مەولید بابەتەکێ خیلافی بیت، الحمد لله خۆ ژ هینگێ دەرگەهێ ڤێ خیلافی ل سەر ئوممەتێ یێ گرتی بوو، هەتا جەنابێ هەوە هاتی، و بەرێ خەلکێ ژ دەربرینا حەزژێکرنا دروست وەرگێراین بۆ چاڤلێکرنا فەلا، و فاتمییان، و هەر هوین بوونە ئەگەر کو موسلمان پتر ژێکڤەببن، و ئێکو دوو بیدعەچی بکەن، ولا حول ولا قوة إلا بالله.

دەربرینا حەزژێکرنێ دڤێت ل سەر بنیاتێ ڕاستگوییێ بیت، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ} [سُورَةُ آلِ عِمرَانَ: ٣١] ئانکو: تۆ بێژە وان - ئەی پێغەمبەرێ خودێ -، ئەگەر هوین ژ راستا حەژ خودێ دکەن، ئەڤێ چەندێ بسەلمینن، و راستییا حەزژێکرنا خۆ دیار بکەن، ڤێجا هوین دیڤچوونا من، و ئەو شەریعەتێ ئەز پێ هاتیم هنارتن بکەن، خودێ ژی دێ حەژ هەوە کەت، و دێ گونەهێن هەوە ژێبەت، و خودێ گونەهـ ژێبەرێ دلۆڤانکارە.

ئەڤە یە حەزژێکرنا دروست و ڕاستگو کو ئەم دویڤچوونا سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ بکەن ﷺ، و ل سەر ڕێبازا هەڤالێن وی بمینن، نەکو بەرێ موسلمانان بدەنە کارێ مللەتەکێ دویر ژ ئیسلام و سوننەتێ، وەکی فاتمییان، و یێ مێژوویا وان بخوینت، دێ تاوان و گونەهـ وخەلەتی و مەترسییا وان زانیت، کو ئەو دژمنێت ئیسلامێ بوون، کەسانێت زندیق و مولحد و جوهی بوون؛ نەسەبێ وان بۆ مەجوساتیێ و جوهییاتیێ دچیت، خۆ ب

ئیسلامیێ ددانە نیاسین، مەولید دەرئێخستن بناڤێ حەزژێکرنێ و مەزنکرنێ ژ درەو و بێبەختی، و ئەم بێژین: بلا سینگێ مە یێ بەرفرەه بیت بۆ ڤێ خیلافێ والعیاذ بالله.

لەوما ئێک ژ گرنکترین و مەزنترین مفاییێن ئاگەهدارکرنێ ژ بیدعێ، و نموونا وێ ساخکرنا مەولیدێ ئەوە: موسلمان بزڤرن و ببنە ئێک، و ئەگەرێن ژێکجودابوونێ کێم بکەن، و ل سەر سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کومڤە ببن، چونکی چ تشتی چەرخێ دەستپێکێ ژ صەحابییان، وتابعییان ئەو نەگەهاندنە ئێک ژبلی قورئانێ و سوننەتێ، و تشتی هند موسلمان ژێکڤە نەکرینە ژ بیدعێ زێدەتر، ژبەر هندێ یێن ئەڤرۆ مەولیدێ ساخ دکەن، هەر ئەون یێن بوینە ئەگەر دەرگەهەکێ بیدعێ و ژێکڤەبوونێ و ژێکجودایێ زێدە ببیت.

هەروەسا نەکو هەر خیلافەک جهێ سینگ فرەهییێ یە، چونکی ئەو بابەتێن خودان بۆچوونێت جێواز - خیلافی - ئەگەر سەرپێچ بیت - مخالف بیت - بۆ قورئانێ و سوننەتێ و کارێ پێشییێن ئوممەتێ یێ زڤراندییە و نابیت بهێتە وەرگرتن، بتایبەتی ئەگەر شەریعەتی

ئاگەهداری ل سەر کربیت، وەکی ڤەکرنا دەرگەهێ بیدعێ و حەزوکێن نەفسێ؛ ب مەرەما عیبادەتی و حەزژێکرنا پێغەمبەری ﷺ، بەلکی هەتا بابەتێن فقهێ نابیت هەمی جهێ سینگ فرەهیێ بیت، و هەما کی چ گۆتییە بهێتە وەرگرتن، ب هێجەتا خیلافێ، باشە ما ئیمام أبو حنيفة خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن نابێژیت: دروستە ئافرەت خۆ بدەتە شی؟! ئەرێ تۆ قەبویل دکەی سوباهی کچا تە زەلامەکێ بینتە بەر دەرگەهی بێژیت: ئەڤە زەلامێ منە؟! بێگومان نەخێر، و ئەڤە یا خەلەتە، و سەرپێچە بۆ دەقێن قورئانێ و سوننەتێ.

بەلێ ڕاستە، ئەگەر بابەتەکێ فقهی یان چەقوکی بیت، و هەر ئێکێ بەڵگەیێ خۆ هەبیت، دگەل جێوازییا تێگەهشتێ، ئەو هینگێ دبیتە جهێ خیلافێ، و دڤێت سینگێ مە یێ بەرفرەه بیت، و ئەم ئێکو دوو قەبویل بکەن، دویر ژ دەمارگێریێ و چاڤلێکرنێ، ڕوکمانی ل سەر نەڕاستیێ.

بەلێ ئەڤە نە بابەتەکێ فقهی یان چەقوکی یە، بەلکی ئەڤە مەنهەج و عەقیدەیە، پێ تێگەهێ دروست دهێتە زانین بۆ دینی،

ژ کرنا عیبادەتی ل بن دیارکرنا پێغەمبەرێ خودێ، و چاڤلێکرنا صەحابییان، و لێزڤرین بۆ قورئانێ و سوننەتێ ل دەمێ ژێکجودایێ، و هێلانا دەرمارگێریێ، و چاڤلێکرنا کورە بۆ هەر ئێکێ ئەگەر یا گونجای و دروست نەبیت، و نەهێلانا سوننەتێ بۆ کرنا بیدعەتێ، و ڤەکرنا دەگەهێ حەزوکێن نەفسی...هتد. ژ ڤان مەرەمێن مەزن یێن سلامەتییا دینداریا مرۆڤی دەتە دیارکرن.

ئەرێ ما چ خەلەتی تێدا هەیە ژبلی خێر و باشییێ؟

هەرووەسا دهێتە گوتن: ژ دەرگەهێ دروستییا بیدعێ بگشتی و مەولیدێ ب تایبەتی، بلند کرنا گێچێ هەستان، و بکارئینانا ئەزمان شرینیێ یە، دەمێ دبێژن: ئەرێ ما چ خەلەتی تێدا هەیە، ژبلی خێر و باشییێ؟

بەرسڤا ڤێ چەندێ ئەم دبێژنێ: وەرگرتنا دینێ خودێ دڤێت ل بن دەقێن شەرعی بیت، نەکو ل بن هەست، وتێگەهشتنا عەقل، و بێگومان چ جاران دەقەکێ شەرعیێ دروست، بەرهنگار - معارض - نابیت دگەل عەقلێ ساخلەم، ڤێجا چ ئەم مەرەم و ڕاستییا شەریعەتی بزانن یان نە،

چونکی زانینا خودێ یا تەکوزە، و ئەو ڕاستی و دروستییا هەر تشتەکی ژ هەمی ڕەخانڤە دزانیت، بەلێ عەقلێ مرۆڤی چێکرییەکێ خودێ یە، تێگەهشتن و شیانێن سنوردار پێن هەین، وەکی هەر ئەندامەکێ دیتر، لەوما دبیت هندەک جاران سەرڤەییا دەقەکێ شەرعی نەتێگەهشتن هەبیت بۆ عەقلێ مرۆڤی، بەلێ د

ڕاستی دا چ تشتێ هوسا نینه، تنێ عەقلی هێز و شیانێن تێگەهشتنا وێ ڕاستیێ نینه.

هەر وەکی ئیمامێ **عەلیێ کوڕێ ئەبو تالبی** خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: ئەگەر دین بۆچوونا عەقلی بیت، دا مەسحکرنا بنێ خوفکان (و ئەڤە وەکی جوتێن گورانە بەس ژ جلدی هاتینە چێکرن، نەکو ژ پەمبی یان دەزی) هەژیتر بیت، ژ مەسحکرنا سەرڤەییا خوڤکان. (40)

لەوما یێ بێژیت: مەولید خێر و باشییە، و دگەل بەرژەوەندییێن باش دگونجیت، ئەم دبێژنێ: ئەڤە تێگەهشتن و بۆچوونا تەیە، ئەگەر ژ ڕاستا خێر بیت دڤێت هاتبا گۆتن و دیارکرن، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت: " إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ قَبْلِي إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَدُلَّ أُمَّتَهُ عَلَى خَيْرِ مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ، وَيُنْذِرَهُمْ شَرَّ مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ " ئانکو: چ پێغەمبەر بەری من نەهاتییە ئیللا ئەرکە ل سەر

(40) عون المعبود 139/1 أخرجه أبو داود وإسناده جيد. والنسائي في السنن الكبرى 119

ئەو بەرێ ئوممەتا خۆ بدەتە وێ خێرا ئەو بۆ وان دزانیت، و وان هشیار و ئاگەهدار بکەتن ژ وێ خرابییا ئەو بۆ وان دزانیت.[41]

ل ڤێرێ دیار دبیت، ئەگەر خێر و باشی بیت دڤێت هاتبا دیارکرن، چونکی پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: "إنَّهُ ليس شيءٌ يُقَرِّبُكُمْ إلى الجنةِ إلَّا قد أَمَرْتُكُمْ بهِ، و ليس شيءٌ يُقَرِّبُكُمْ إلى النارِ إلَّا قد نَهَيْتُكُمْ عنهُ" ئانکو: تشتەک نینە هەوە نێزیکی بەهشتێ بکەتن، ئیللا من فەرمان یا پێ ل هەوە کری، و تشتەک نینە هەوە نێزیکی ئاگری بکەت، ئیللا من هوین پێن ژێ داینەپاش.[42]

لەوما ئەم دشێین پرسیارەکێ بکەن: ئەرێ مەولید گێران خێرە؟ پا بوچی پێغەمبەرێ خودێ دیارنەکریە؟ ئەرێ ڤەشارتییە؟! یان نزانییە؟! والعياذ بالله ژ ڤێ چەندێ،

ژبەر هندێ ئیمام مالك بن أنس خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: یێ تشتەکێ ل دینێ ئەڤێ ئوممەتێ داهێنیت و پێشیێن وێ ل سەر نەبوون، ئەوی هوسا دانا هەر وەکی پێغەمبەری

(41) عن عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنهما، في صحيح مسلم 1844.

(42) أخرجه ابن أبي شيبة 35473، والحاكم 2136، وصححه الألباني عبدالله بن مسعود

ﷺ خیانەت ل پەیامێ کر، چونکی خودێ دبێژیت: {ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا} [سُورَةُ المَائـِدَةِ: ٣]

و یا هینگێ نەدین بوو، ئەڤرۆ ژی نابیتە دین.[43] و تشتەکێ زانییە کو یێ سەرپێچییا شەریعەتێ خودێ بکەتن، ئەگەر چەند ئەگەرێن خێرێ و بەرژەوەندییێ پێش بێخیت، دێ هەر خرابکارییا وێ پتر بیت، ژ وێ خێرێ و بەرژەوەندییێ، لەوما ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینێ ئەو تشتێ شەریعەتێ خودێ دروست داناتی، چ زیان و نەباشی و خەلەتی دگەل نینە، چونکی یێ ژ دەڤ خودایێ کاربنەجه هاتی، بەلێ ئەگەر بەرێ خۆ بدەینە کارێن مرۆڤان یێن وان بناڤێ دینی زێدە کرین، وەکی مەولیدێ بۆ نموونە، دێ بینن دگەل وان باشییێن ئەو بەحس دکەن، چەندین نەباشی و خەلەتی و مەترسی دگەل هەنە ژ وان:

دبیتە ئەگەرێ ژێکجودابوونێ، و ڕاکرنا سوننەتێ، و موکمکرنا بیدعێ، و وەرگێڕانا خەلکی ژ قورئانێ و سوننەتێ و تێگەهشتنا

(43) الإحكام في أصول الأحكام لابن حزم الظاهري 6/58.

پێشیێن چاکێن ئوممەتێ، و ڤەکرنا دەرگەهێ بایکێن نەفسێ، و زێدەگاڤی د مەزنکرنا پێغەمبەرێ خودێ دا ﷺ، ڤێجا بهێتە یەکسان کرن دگەل مەزناهییا خودێ، و بێن ژبەر ڤێ چەندێ دوعا ژ پێغەمبەری دکەن ژبلی خودێ والعیاذ بالله ئەڤە شرکە، و نەهییا ژێ هاتییە کرن، و چاڤلێکرنا فەلا د ساخکرنا ژ دایکبوونا عیسای سلاڤ لێ بن، و نەهییا هاتییە کرن ئەم چاڤل وان بکەن، ئەڤە ژبلی تێکەلییا ژن و مێران ب مەرەما کومبوونێ ل سەر ساخکرنا مەولیدێ، و بێ ڕێزیکرن دگەل مزگەفتان کو مالێن خودێ نە، ژ خەملاندن و هەلاویستنا لافیتا، و لێدانا ئامیرێن موزیکی...هتد.

ژ ڤێ چەندێ هەمیێ دیار دبیت، کو گەلەک جاران ئارمانجا خێرێ تنێ بەس نینە مرۆڤ بگەهیتە خێرێ، بەلکی دڤێت گونجواندنا شەریعەتی دگەل بیت، و ئینەتا مرۆڤی چەند یا باش بیت، بەلێ دڤێت گۆتنا مرۆڤی ژی یا دروست بیت، ژ بەر هندێ خودێ گۆتییە: {يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا} [سُورَةُ الأَحزَابِ: ٧٠] دگەل تەقوایێ و ئینەتا باشیێ، دڤێت گۆتن

و کریارێن مرۆڤی ڕاست و دروست بن، و گوهدارییا ڤێ سەرهاتیێ بکە: عمر بن یحیی دبێژیت: من گولێبوویە ژ بابێ خۆ، و بابێ من ڤەدگوهێزیت ژ بابێ خۆ کو گۆتییە: ئەم ل بەر دەرگەهێ عبدالله بن مسعود خودێ ژێ ڕازی بیت دروینشتنە خوارێ بەری نڤێژا سپێدێ، پاش ئەم دگەل د چوونە مزگەفتێ، ڕوژەکێ أبو موسى الأشعري خودێ ژێ ڕازی بیت هات، ئینا گۆت: ئەرێ بابێ عبد الرحمن ی دەرکەفتییە؟ مەبەستا وی عبدالله بن مەسعود بوو، مە گۆتێ نەخێر، لەدڤ مە ڕوینشتە خوارێ هەتا دەرکەتی.

ڤێجا دەمێ عبدالله بن مسعود دەرکەفت، گۆتێ: ئەی بابێ عبد الرحمن، بەری چەندەکێ من ل مزگەفتێ تشتەک دیت، نەفسا من ئینکار کر، بەلێ سوپاس بۆ خودێ ژبلێ خێرێ من چنە دیت، گۆتێ تە چ دیت؟! گۆتێ: ئەگەر تۆ مایە ساخ دێ بینی، پاش گۆتێ: دەمێ ئەز هاتیم ژ مزگەفتێ من دیت، هەر کومەکێ ژ مرۆڤان یا خۆ کریە ئێک وەکی بازنان یێن ل هیڤیا نڤێژێ، و هەر ئێکێ هندەک خشە بەر یێن هەلگرتین، و ئێکێ دبێژیتە وان: سەد جاران بێژن: الله أکبر، و سەد جاران: لا إله إلا الله، و سەد جاران: سبحان الله،

عبدالله بن مسعود گۆتێ تە چ گۆتە وان؟! گۆت: چنە ئەز یێ ل هیڤیا فەرمانا تە یان بۆچوونا تە، ئینا گۆتێ: دێ بلا تە گۆتبا وان: کا گونەهێن خۆ ب هەژمێرن، و ئەز گرنتییێ ددمە هەوە خودێ چ خێرێن هەوە بەرزە ناکەت، پاش قەستا وان کر. هەتا ل سەر سەرێ وان راوستیای، و گۆتە وان: ئەرێ ئەڤە چییە هوین دکەن؟! گۆتن: ئەێ بابێ عبد الرحمن ی، ئەڤە خشە بەرن ئەم پێ تەکبیر و تەسبیحان دکەن، ئینا گۆتە وان: هوین گونەهێن خۆ هەژمێرن، و ئەز گرنتییێ ددمە هەوە خودێ چ خێرێن هەوە بەرزە ناکەت،

پاش گۆتی: ویحکم یا أمة محمد، و ئەڤە نفرینە ب مەرەما دلپێڤەمانێ. ئەڤە تێچوونا هەوە چەند یا بلەزە، نێ ئەڤە هێش هەڤالێن پێغەمبەرێ هەوە دساخن، و ئەڤە هێش جلکێن وی پیچ نە بوینە، وئامانێت وی نە شکەستینە، ئەز سویند دخۆم، یان هوین یێ ل سەر رێکەکا باشتر، ژ ئەو رێکا کوما موحەممەدی ل سەر ﷺ، یان هوین ڤەکرییێن دەرگەهێ بەرزەبوونێ نە.

گۆتن: بخودێ ئەی بابێ عبد الرحمن ی، مە چ مەرەم پێ نە بووینە ژبلی خێرێ، ئینا گۆتە وان: و چەند خێر خواز هەنە، ب

خێرێ نە کەفتینە، و پێغەمبەری ﷺیا گۆتی: قەومەکێ هەی قورئانێ دخوینن ژ گەورییا وان دەرباز نابیت، و ئەز سویند دخوم بەلکی پتریا وان هوین بن، پاش بەرێ خۆ ل وان وەرگێرا.

عمرو بن سلمة دبێژیت: ومە دیت ل شەرێ نەهرەوانێ پتریا یێن شەرێ مە کرین، خەلکێ وان بازنا بین، دەستێ وان دگەل دەستێ خەوارجوان بین. (44)

سبحان الله ڤێجا تۆ هزرێن خۆ د ڤان ئاخڤتناندا بکە، و چەند ئاگەهداریێن مەزنن بۆ یێ دل هەبیت پێ تێبگەهیت، یان گوهداریێ بکەتن و خۆ بێ ئاگەه نەکەتن، بتایبەتی دەمێ گوتی: ئەڤە تێچوونا هەوە چەند یا بلەزە. و ئەڤە ژی ئاماژەیە کو سەرپێچییا سوننەتێ، و ڤەکرنا دەرگەهێ بیدعەتێ، ئەگەرێ تێچوونا ئوممەتێ یە، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ} [سُورَةُ النُّورِ: ٦٣] ئانکو: ڤێجا ئەوێن بێ فەرمانییا پێغەمبەرێ خودێ دکەن بلا ژ هندێ بترسن کو فتنەك و نەخۆشی ب سەر

(44) إسناده جيد في سنن الدارمي 210 وبعضه في مصنف بن أبي شيبة.

وان دا بهێت، یان ئەشكەنجە و سوزایەكێ ب ئێش و نەخۆش ل ئاخرەتێ بگەهیتە وان.

یێ تێبگەهیت دێ ترسیت، لەوما دەمێ جارەكێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر مینبەرێ خوتبە دگوتی، ئینا دیت دوو زەلام ژ هەڤالێن وی یێن دەنگێ خۆ ب شەڕ و هەڤرکێ بلند دكەن، و عبد الله بن مسعود خودێ ژێ ڕازی بیت هینگێ ب ژۆڕ كەڤت و هاتە مزگەفتێ، و پێغەمبەر یێ دبێژیت: ب ڕوینن خوار. هەما عبد الله بن مسعود ئەو جهێ ئەو ئاخڤتنە گولێبوو ئێكسەر ڕوینشتە خوار، ئینا پێغەمبەری ئەو دیت و گوتێ: ئەی بابێ عبد الرحمن ی، چ تشتی تۆ ل وێرێ دایە ڕوینشتن ؟! ئانكو من نەبەحسێ تەیە، ئینا گوت: من گولێبوو ئەی پێغەمبەرێ خودێ تۆ یێ دبێژیە مرۆڤان ب ڕوینن، و ئەز ترسییام سەرپێچییا فەرمانا تە بكەم ڤێجا تێبچم، هەروەسا دەمێ گوتێ: ئەز سویند دخۆم، یان هوین یێ ل سەر ڕێكەكا باشتر، ژ ئەو ڕێكا كوما موحەممەدی ل سەر ﷺ، یان هوین ڤەكرییێن دەرگەهێ بەرزەبوونێ نە. هەروەسا دەمێ گۆتی: چەند خێر خواز هەنە، ب خێرێ نە كەفتینە. ئانكو ئنیەتا خێرێ

تنێ بەس نینە، بەلکی دڤێت بگونجیت دگەل شەریعەتێ خودێ.

و دەمێ گۆتی: نێ ئەڤە هێش هەڤالێن پێغەمبەری دساخن. ئانکو: ما ئەو ڕێبازا هەڤالێن پێغەمبەرێ خودێ نوکە ل سەر، و ئەو بەرفرەهییا دینێ وان ل بەر هەوە بەرتەنگ بوویە.

هەروەسا دەمێ گۆتی: قەومەکێ هەی قورئانێ دخوینن بەلێ ژ گەورییا وان دەرباز نابیت. و ئەڤە ئیشارەتە کو یێ ل دیڤ ڕێکا پێغەمبەرێ خودێ نەچیت، و ڕێبازا هەڤالێن وی بهێلیت، دێ ل دونیایێ یێ بەرزە و سەردەچوویی بیت، و ل ئاخرەتێ دێ ئەشکەنجە و ئازارەکا دژوار بۆ هەبیت، هەر وەکی خودێ دبێژیت: {فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ} [سُورَةُ النُّورِ: ٦٣] ئانکو: ڤێجا ئەوێن بێ فەرمانییا پێغەمبەرێ خودێ دکەن بلا ژ هندێ بترسن کو فتنەک و نەخۆشی ب سەر وان دا بهێت، یان ئازار و ئەشکەنجەکا ب ئێش و نەخۆش ل ئاخرەتێ بگەهیتە وان.

و سەحکە پێگرییا صەحابییان ل سەر سوننەتێ، و ئەو تشتێ وەرگرتین ژ پێغەمبەرێ خودێ، دەمێ زەلامەکی ل دەڤ عبد الله بن عمر خودێ ژێ ڕازی بیت، بێهنژی ئینا گۆت: الحمد لله والسلام على رسول الله، ئینا عبد الله بن عمر گۆتێ: پێغەمبەرێ خودێ هوسا نیشا مە نەدایە، بەلکی یا نیشا مە دای، ئەگەر بێهنژین ئەم بێژن: الحمد لله على كل حال. (45)

هەروەسا دەمێ سعيد بن المسيب ئێک ژ تابعیانە خودێ ژێ ڕازی بیت، ئێک دیت یێ پشتی نڤێژا سپێدێ دوو ڕوکەعەتان دکەتن، و ڕکوع و سجودێن خۆ درێژ دکەتن، ئینا گۆتێ: نەهییا وی کر، گۆتێ: ئەی بابێ موحەممەدی ما دێ خودێ من ژبەر ڤێ نڤێژێ ئەشکەنجە دەتن؟! ئینا گۆتێ: نەخێر، بەلێ دێ تە ژبەر سەرپێچییا سوننەتێ ئەشکەنجە دەتن. رواه البيهقي بسند صحيح. ژ ڤێ چەندێ دهێتە زانین، کو چەوانییا کرنا عیبادەتی، و مان ل سەر سوننەتا پێغەمبەری ﷺ، تشتەکێ فەرە، و نابیت کەیفانێ تێدا بهێتە کرن.

---

(45) أخرجه الترمذي 2738 واللفظ له، والطبراني في المعجم الأوسط 5698 .

لەوما خوشک و برايێن خوشتڤی و قەدر گران، بابەت ئەو نینە کی دێ ژبەر خوارنەکێ یان شریناهییەکێ یان خێرەکێ چیتە ئاگری، بەلکی بابەت سەرپێچییا شەریعەتی، و سوننەتا پێغەمبەرییە ﷺ، و ئەها ژبەر ڤێ چەندێ ئەو کەسە دێ یێ گونەهکار بیت، و ژبەر بهێتە ئەشکەنجەدان.

ئەرێ مەولید گێڕان ژ دیارکرنا ڤیان و مەزنکرن و بیرئینانا پێغەمبەرییە ﷺ؟

هەروەسا دهێتە گوتن: هندیکە مەولید گێڕانە ئەو ژ دیارکرنا ڤییان و مەزنکرن و بیرئینانا پێغەمبەرییە ﷺ، و ئەم ئەڤێ بیرەوەریێ ساخ دکەن وەکی نویکرن و زێدەکرنا ئیمانێ، و قەدر گرتن، و مفا وەرگرتن ژ بەحسکرنا ژیانناما پێغەمبەرێ خودێ ﷺ.

بەرسڤا ڤێ چەندێ؛ بێگومان ڤییان و حەژێکرنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ دروستییا ئیمانێ یە، و دڤێت ئەم بگوتن و کریار ڤییان و حەژێکرنا خۆ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ب دەربرن، و دلێن خۆ پێ تژی بکەن، بەلکی دڤێت ئەم ئەڤێ ڤییان و حەژێکرنێ مەزنتر لێ بکەین و پێش بێخن، ژ ڤییان و حەژێکرنا نەفس و دەیباب و زارۆکێن خۆ، هەتا ئەم بگەهنە تەمامییا ئیمانێ، هەر وەکی پێغەمبەری گوتییە: " لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ."

بەلێ دڤێت ئەو دەربرینە بشێوەکێ دروست و گونجای بهێتە کرن، هەتا بهێتە قەبویل کرن، چونکێ ئەگەر نوکە زارۆکێ مرۆڤی ل سەر دەرگەهێ ترومبێلا مرۆڤی ب بزمارەکێ ئاسنی چێکەتن: باب ئەز حەشتە دکەم " وەکی دەربرینا حەژێکرنێ، ئەرێ ئەڤە کارەکێ یا دروستە ؟! بێگومان نەخێر، ڕاستە ئنیەتا زارۆکی یا دروستە هەمی ڤییان و حەژێکرن بوو، بەلێ ڕەفتار یا خەلەت بوو، لەوما فەرە ئەم ڤییان و حەژێکرنا خۆ بشێوەکێ دروست دەربن، وەکی یا صەحابییان و تابعییان خودێ ژ وان ڕازی بیت.

و مەزنکرن و قەدر گرتنا پێغەمبەرێ خودێ گوهداریکرن و بجهـ ئینانا فەرمانێن وییە، و حەژێکرنا سوننەتا وییە، و خۆ دویرکرنە ژ یا ئەم ژێ داینە پاش، و ئەڤە ژ مافێن وینە، ئەو بهێتە مەزنکرن و ڕێزگرتن و بلندکرن، ژ هەر کەسەکێ پتر، بەلکی خودێ بەرێ مە یێ دایە ڤێ چەندێ بگوتنا خۆ دەمێ دبێژیت: {فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُواْ ٱلنُّورَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ} [سُورَةُ الأَعرَافِ: ١٥٧] ئانکو: ڤێجا ئەوێن باوەریێ ب پێغەمبەرێ نەخواندەڤا موحەممەدی ئینایین ﷺ، و بهایێ وی مەزن کرین، و پشتەڤانییا وی کرین، و دویڤکەفتنا وێ قورئانێ

کرین یا بۆ وی هاتییە خوارێ، و کار ب سوننەتا وی کرین، ئەو ئەون یێن ئەو سۆز ب دەست خۆ ڤە ئینایین یا خودێ دایە بەنییێن خۆ یێن خودان باوەر، و ئەون یێن سەرکەفتی.

و ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە صەحابییان دێ بینن کو وان ژ هەر کەسەکێ پتر پێغەمبەرێ خودێ مەزندکرن، ئەها ئەڤە عروة بن مسعود الثقفي خودێ ژێ ڕازی بیت دبێژیت: دەمێ دانوستاندن دگەل پێغەمبەری کری ل ئاشتیبوونا حودەیبییێ، گوتە قورەیشییان: ئەی گەلی مللەتی سیند بخودێ ئەز یێ چوویم دەڤ مەلک و شاهان، و ئەز یێ چوویم دەڤ قەیسەرێ ڕۆمێ، و کیسرایێ فورسێ، و نەجاشییێ حەبەشێ سویند بخودێ من چ شاهـ نەدیتینە هەڤالێن وی هند وی مەزن بدانن، وەکی مەزن دانانا هەڤالێن موحەممەدی بۆ موحەممەدی ﷺ، سویند بخودێ ئەگەر بەلغەمێ خۆ هاڤێتبا ئیللا دا کەڤیتە دەستێ زەلامەکێ ژ واندا، ڤێجا دا سەروچاڤ و لەشێ خۆ دەن، و ئەگەر فەرمانەک ل وان کربا، هەر لەزێ دا بجهـ ئینن، و ئەگەر دەستنڤێژ گرتبا، هەما هند مابوو ئەو شەری بکەن سەرا ئاڤا دەستنڤێژا وی،

و ئەگەر ئاخڤتبا دا دەنگێ خۆ کێم کەن، و ڕک نەسەحکرنێ وەکی مەزنکرن بۆ وی.[46]

هەروەسا أبو سعيد الخدري خودێ ژێ ڕازی بیت، بەحسێ ڕوینشتا صەحابییان دکەتن دگەل پێغەمبەرێ خودێ و دبێژیت: و خەلکێ هوسا خۆ بێدەنگ دکرن هەر وەکی بالندە یێن سەر سەرێ وان. ژ مەزنکرن و ڕێزگرتن و قەدر گرتن بلندکرن ﷺ.[47]

ئەها ئەڤە بوو حالێ صەحابییان دگەل پێغەمبەرێ خودێ، بەلێ دگەل ڤێ ڤییان و حەژێکرنێ، و ڕێزگرتن و مەزنکرنێ، ئەوان چ مەولید نەگێرانە، و ئەگەر ساخکرنا مەولیدێ ڕامانەک ژ ڕامانێن حەژێکرنێ و مەزنکرنێ بخۆڤە گرتبا ئەوان نەدهێلان.

ئەڤە ژبلی کو نەهییا هاتییە کرن ئەم زێدەگاڤیێ د مەزنکرنا پێغەمبەری دا بکەن، و مەولید ژ وان کارانە کو پێ زێدەگاڤی ل سەر مافێ پێغەمبەری دهێتە کرن، و دەرگەهێ شرکێ ڤەدبیت، و ئەم دبینن کو کوم و پێشەواێن بەرزە و سەردەچوویی ب ئەڤێ

(46) المنهاج في شعب الإيمان 2/ 124 – 125.

(47) رواه البخاري، 2/ 553 رقم 2880.

ڕێکێ بەرێ خەلکی ددەنە هاوارکرنا پێغەمبەرێ ژبلی خودێ، و گوتنا هندەک هوزانێن شرکی، و پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: " لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا : عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ ". ئانکو: زێدە مەدحێن من نەکەن، (بتایبەتی ئەگەر ب نەحەقی بیت) هەر وەکی فەلا زێدە مەدحێن کورێ مەریەمێ کرین، چونکی ئەز بتنێ بەندم، ڤێجا هوین بێژن: بەندێ خودێ و پێغەمبەرێ وی.[48] هەروەسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوشتڤیێ ل بەر دلێ هەر موسلمانەکی یە، و ئەو نەهاتییە ژبیرکرن هەتا ئەم بیرەوەرییێ بۆ بکەن، بەلکی بەردەوام د بانگی و نڤێژێ و ل سەر مینبەر و جڤاتان ناڤێ وی دهێتە گوتن، و سەلاوات ل سەر دهێنە دان، و هەر کارەکێ ئەم بکەم ب سوننەتا ویڤە گرێدای بیت پتر پێ دهێتە بیرا مە، و بێگومان پێغەمبەر یێ بێ منەتە ژ کرنا سەرسالەکێ یان ساخکرنا مەولیدەکێ ژ مەرەما ڤییان و حەژێکرنێ و مەزنکرن و قەدر گرتنێ یان بیرئینانێ، و سبحان الله تشتێ سەیر و حێبەتی ئەوە؛ کو پتریا ئەوێن ئەڤرۆ

(48) عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه في صحيح البخاري 2826

بانگەوازیێ بۆ مەلیدێ دکەن ب مەرەما حەژێکرنێ و مەزنکرنێ و بیرئینانێ، هەر ئەو دویرترین کەسن ژ سوننەتێ، و بیدعێ دکەن ب هێجەتا بدعة حسنة ئانکو ئەڤە بیدعەکا باشە، و سوننەتێ دهێلن ب هێجەتا مانێ سوننەتە !!

ئەرێ ئەڤرۆ چەند هێلانا سوننەتێ هاتییە کرن، بەلکی چەند دژایەتییا وێ دهێتە کرن ؟! و چەند ئەڤرۆ هەنە ژ یێن بانگەوازیێ بۆ ساخکرنا مەولیدێ دکەن، ب هێجەتا حەژێکرن، و مەزنکرنا پێغەمبەری، سەر و سیمایێ وان، و جلکێ وان هەمی پێچەوانەیە دگەل سوننەتا پێغەمبەری !! بەلکی وەکی سڤکاتی و کێمکرن دبێژنە: یێن ڕیهێن خۆ درێژ دکەن، ئەرێ ما ڤان دەفکەکێ ڕیهان نینە ڕیهێن خۆ پێ چێکەن، و ئەو دزانن کو بەردان و درێژکرنا ڕیهان ژ فەرمان و سوننەتا پێغەمبەرییە. لەوما حەژێکرن و مەزنکرنا پێغەمبەرێ خودێ جێبەجێکرن، و بەرەڤانیکرنا سوننەتا وییە، و گوهدارییا فەرمانێن وییە، و نیاسینا ژیانناما وییە.

ژ گوتنێن خەلكێ زانينێ ل سەر مەوليدێ:

ئەگەر ئەم بەرێ خۆ ب دەينە گۆتن و فەتواييێن خەلكێ زانينێ، دگەل جێوازييا دەم، و جھ، مەزبەھێن وان يێن فقھى، ئەم دێ بينن يێن بۆ ھندێ چووين، كو ھنديكە مەوليدە ئەو ژ كارێن نوى يێن داھێناينە، و چ بنياتيێ دروستيێ بۆ نينە، ژ وان:

ژ زاناييێن شامێ: گوتنا شێخێ ئيسلامێ **أحمد بن تيمية** خودێ دلۆڤانيێ پێ بەتن، د پەرتووكا: اقتضاء الصراط المستقيم 2 /619 ھەروەسا پەرتووكا: مجموع الفتاوى 312/1

ژ زاناييێن ھندێ: گوتنا شێخ: **أبو الطيب محمد شمس الحق العظيم آبادي** خودێ دلۆڤانيێ پێ بەتن، سالا 1319 وەغەر كريە، بزڤرە؛ رسالة الشيخ حمود التويجري ص235 ط. العاصمة ضمن المجموع في الرسائل الخاصة ببدعة المولد.

ھەروەسا ژ گوتنا شێخ: **تاج الدين عمر بن علي اللخمي السكندري** خودێ دلۆڤانيێ پێ بەتن، يێ بەرنياسە بناسناڤێ:

الفاكهاني، نامەکا هەی بناڤێ: المورد في الكلام على عمل المولد. سالا سالا 734 مشەختی وەغەر کریە.

هەروەسا ژ گوتنا شێخ: **بن الحاج أبو عبد الله محمد بن محمد بن محمد العبدري الفاسي** خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن، بژڤرە؛ پەرتووکا: المدخل بەشێ دووێ، و ئەو ژ زانایێن مەزهەبێ المالكية، سالا 732 مشەختی وەغەر کریە.

ژ زانایێن مغرب: گوتنا شێخ: **أبو عبد الله محمد الحفار** خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن، سالا 811 مشەختی وەغەر کریە، کو چەند فەتوا یێن هەین، الونشريسي یێن ژێ بەحس کرین د پەرتووکا: المعيار المعرب.

هەروەسا گوتنا شێخ: **محمد بخيت المطيعي** خودێ دلۆڤانیێ پێ بەتن، سالا 1354 مشەختی وەغەر کریە، ژ زانایێن مەزهەبێ الحنفية، و ئەو موفتیێ وەلاتێ مسرێ بوو.

ژ گوتنێن خەلکێ زانینێ یێن هەڤچەرخ:

زانایێ فەرموودەناس **محمد بن ناصر الدين الألباني** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئەم و ئەو رێککەڤتینە کو ئاهەنگێرانا مەولیدێ تشتەکێ نوییە و بەری نوکە نەبوو، نەکو ب تنێ ل سەر دەمێ پێغەمبەری ﷺ، بەلکی هەتا ل هەر سێ چەرخێن هەرە باش نەبوو، و تشتەکێ زانییە کو پێغەمبەرێ خودێ د ژیانا خۆ دا ئاهەنگێران بۆ ژ دایکبوونا چ مرۆڤان نەدکر؛ چونکی ئەڤە ژ رێکێن فەلانە، ئیسلام ئەبەد نزانیت ل وان چەرخێن بەری نوکە بەحس لێ هاتییە کرن.[49]

زانایێ بەرێز و قەدر بلند **محمد بن إبراهيم آل الشيخ** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: چ گومان تێدا نینە کو ئاهەنگێرانا ژ دایکبوونا پێغەمبەری ﷺ تشتەکێ نویی داهێنایە، ئەڤە پشتی نەزانین ل جیهانا ئیسلامی هاتییە بەلاڤکرن، و سەردابرنێ و بەرزەکرنێ و خەلەتییێ دەرفەتا خۆ دیت، چاڤ کورە بین، و

(49) من شريط بدعة المولد

دەستهەلاتا چاڤلێکرنا کورە ب هێز کەڤت، ئێدی پترییا مرۆڤان قەستا وی تشتی ناکەن یێ بەڵگە ل سەر دروستییا وی هەی، بەلکی دزڤرن کا فلان و بێڤانی چ گۆتییە و پێ ڕازیبوویە، و چ شینوارێن بەحسکرنێ بۆ ئەڤی تشتێ نوویێ نەباش نەبوو ل دەڤ صەحابییان و تابعییان و تابعێن وان... (50)

زانایێ بەڕێز **عبداللطيف بن عبدالرحمن بن حسن** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: و ئیمام **محمد بن عبد الوهاب** ئینکار کر یا خەلکێ وی بازێڕی دکر ژ مەزنکرنا مەولیدێ و جەژنێت جاهیلییەتێ، ئەوێن خودێ چ بەڵگە پێ نەئینایە خوار، و چ بەڵگە و هێجەتێن شەرعی پێ نەهاتینە، و چونکی ئەڤە وەکی کارێ فەلییێن زێدە گاڤن د جەژنێت وان یێن دەم و جهەکی ڤە، و ئەڤە تشتەکێ باتل و زڤراندییە د شەریعەتێ سەروەرێ هنارتییاندا. (51)

زانایێ بەڕێز و فقهەزانێ ئوممەتێ **محمد بن صالح العثيمين** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئاهەنگێڕانا ژ دایکبوونا

(50) فتاوى الشيخ محمد بن إبراهيم (3/ 54

(51) مجموعة الرسائل والمسائل النجدية ص: 44

پێغەمبەری سەڵاوات و سڵاڤێن خودێ ل سەر بن ژ بەر خۆ نێزیکرنا خودێ، و مەزنکرنا پێغەمبەرێ وی سەڵاوات و سڵاڤێن خودێ ل سەر بن عیبادەتە، و ئەگەر عیبادەتە هیچ ڕەنگەکێ چێنابیت ئەو تشتێ نە ژ دینێ خودێ لێ بهێتە زێدەکرن، و ئاهەنگێڕانا مەولیدێ تشتەکێ نوویێ حەرامە. (52)

زانایێ بەڕێز و قەدر بلند **حمود بن عبد الله التويجري** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئەوێن مەولیدێ وەکی جەژنێ وەرگرن، ئەو نینن یێن هیڤییا خەلاتێ خێرێ بۆ وان دهێتە خوازتن، بەلکی ئەو ژ وانن یێن ترسا ئەشکەنجە و سوزاییێ خودێ ل سەر وان هەیە، ژ بەر سەرپێچییا وان بۆ ئەوێ ڕێکا پێغەمبەرێ خودێ و هەڤالێن وی ل سەر. (53)

زانایێ بەڕێز و قەدر بلند **عبد الله محمد بن حميد** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: ئەوێن ئەڤان ئاهەنگان دگێڕن ئەگەر خۆ مەرەما وان مەزنکرنا پێغەمبەری ژی بیت ﷺ، بەلێ ئەو

(52) مجلة المجاهد (عدد/ 22

(53) الرد القوي على الرفاعي والمجهول ابن علوي ص: 223

سەرپێچن - مخالفن - بۆ ڕێکا وییا ڕاست و دروست، و خەلەتن دڤێ چەندێ دا، چونکی نە ژ مەزنکرنا وییە تۆ تشتەکی ددینێ ویدا چێکەی ب زێدەکرنێ یان کێمکرنێ یان پێگوهارتنێ و گوهورینێ، و باشییا ئنیەتێ و دروستییا مەرەمێ حەلال ناکەتن داهێنان ددینی دا بهێتە کرن. (54)

زانایێ بەڕێز و قەدر بلند **زید بن محمد هادي المدخلي** خودێ دلۆڤانییێ پێ بەتن دبێژیت: نە، چ بەلگە ل سەر دروستییا ئاهەنگێڕانێ نینن، و ئاهەنگێڕان تشتەکێ نوویە بێگومان؛ چونکی پێغەمبەری ﷺ نەگێرایە، بەلکی ڕوژییا دوو شەمبێ یا گرتی ژبەر خێرێ، و چونکی عیبادەتێ بەنییان دهێتە بلند کرن بۆ خودێ ڕوژا دوو شەمبێ و پێنج شەمبێ، پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: " أُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ " ئانکو: ئەز حەسدکەم کارێ من بهێتە بلند کرن بۆ خودێ، و ئەز یێ ڕۆژی بم. لەوما گرتنا وێ ب خێر دانایە، و ژبەر کو یێ تێدا ژ دایکبوویی، و ئەڤە نە بەلگەیە ل سەر دروستییا ئاهەنگێڕانێ یان دەستویریدانێ، هندیکە ئاهەنگێڕانە ئەو تشتەکێ نوویە - بیدعەیە - سوفییا بۆ خۆ وەرگرتییە ژ هەر دەم و جهەکی، بەلێ هندی خەلکێ فەرموودێ، و فقهێ ئیسلامێ

(54) الرسائل الحسان في نصائح الإخوان للشيخ ابن حميد ص: 39

نه، ئەو کارێ مەولید گێڕانێ دروست ناکەن، ڤێجا نە چ نڤێژ و نە چ زکر و کومبوون و چ تشتا ئەو تێدا دروست ناکەن، بەلکی ئەو تشتەکێ نوویێ داهێنایە. (55)

زانایێ بەڕێز و قەدر بلند **صالح بن فوزان الفوزان** خودێ پاڕێزیت دبێژیت: و ئەگەر ئەم ئاهەنگێڕانا ژ دایکبوونا پێغەمبەری ﷺ بدەنە بەرچاڤکرن ئەم چ بنیاتی د سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ دا، و سوننەتا جێگرێن وی پێن سەرڕاست بۆ نابینن، کەواتە ئەو ژ تشتێن نوی دەرکەتییە، و ژ بیدعێن سەردە چووینە. (56)

زانایێ فەرموودەناس **عبدالمحسن بن حمد العباد** خودێ پاڕێزیت دبێژیت: ئێکەمین جار بوونا مەولیدێ ل چەرخێ چوارێ بوو، ل سەر دەستێ شیعییێن رافضییێن عوبەیدی هاتە داهێنان، چاڤلێکرنا فەلا دکەن، تاریاتی ل سەر تاریاتییێ، و هەما بەسە ئەو چەرخێن هەرە باش چوون و چ بەحسێ مەولیدێ تێدا نەهاتە کرن. (57)

---

(55) من درس شرح أخصر المختصرات اليوم السبت 1433/4/3 هـ

(56) حقوق النبي بين الإجلال والإخلال ص: 139

(57) من درس صحيح البخاري الخميس 3 /ربيع الأول / 1441 هـ

دوماهیک

خواندەڤانێ بەرێز خودێ دلۆڤانییێ تە بەت، و قەدرێ تە بگریت، و بەرێ تە دەتە ڕێکا ڕاست و دروست، و تە سەربێخیت ل دونیایێ و ئاخرەتێ، بزانە کو هندیکە دینێ دروستە، ئەو ژ قورئانێ و سوننەتێ دهێتە وەرگرتن بتێگەهشتن و کارێ پێشیێن چاکێن ئوممەتێ ژ سەحابییان، و تابعییان و تابعێن وان، یێن پێغەمبەرێ خودێ ﷺ شەهدەکییا خێرێ بۆ وان داین، و پێڤەرێ حەزژێکرنا ڕاست و دروست، نە مەولید گێڕان، و کەفچک گرتنە، بەلکی دویڤچوونە بۆ سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ، و خۆ ڕاگرتنە ل سەر ڕێباز و ڕێکا سەحابییان و تابعییان، چونکی ڕێبازا وان زاناتر و سلامەتر و موکمترە ژ یا یێن پشتی وان، و خۆ دویرکرنە ژ هەر بیدعەکێ، ئەها ئەڤە یە ڕێکا ڕزگاربوونێ؛ ژ سەردەچوونێ، و خواربوونێ، و بەرزەبوونێ، و تاریاتییێ، و گومرەتییێ، و ئەڤە یە حەزژێکرنا دروست، هەر وەکی خودێ تەعالا گوتییە: {قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ} [سُورَةُ آلِ عِمرَانَ: ٣١] ئانکو: تۆ بێژە وان - ئەی

پێغەمبەرێ خودێ -، ئەگەر هوین ژ راستا حەژ خودێ دکەن، ئەڤێ چەندێ بسەلمینن، و راستییا حەزژێکرنا خۆ دیار بکەن، ڤێجا هوین دیڤچوونا من، و ئەو شەریعەتێ ئەز پێ هاتیم بکەن، خودێ ژی دێ حەژ هەوە کەت، و دێ گونەهێن هەوە ژێبەت، و خودێ گونەهـ ژێبەرێ پر دلۆڤانکارە.

و الحمد لله رب العالمين و صلى الله وسلم على نبينامحمد و على آله وصحبه أجمعين

ناڤەڕوک

پێشەکی 3

ئەرێ مەولید تشتەکێ نوی یە؟... 6

ئەرێ مەولید دبیتە تشتەکێ نوییێ باش = بدعة حسنة؟ 9

ئەرێ پەیڤا (کل) هەمی تشتا بخۆڤە دگریت؟ 17

ئەرێ ئیمامێ شافعی بیدعێ دکەتە دوو جۆر؟.............................. 20

ئەرێ گۆتنا زانایەکێ بەڵگەیە ل سەر دروستییا مەولیدێ؟ 26

جیاوازییا بۆچوونێت زانایا بۆ چەند ئەگەران دزڤریت ژ وان: 29

ئەرێ ژ گۆتنا خودێ دهێتە زانین مەولید دروستە؟ 31

ئەرێ هێلانا تشتی بەڵگەیە ل سەر حەڕامبوونێ؟.......................... 38

ئەرێ ژ گۆتنا شێخێ ئیسلامێ دهێتە زانین کو مەولید گێڕان دروستە؟45

ئەرێ ما ئەشکەنجە ل سەر ئەبو لەهەبی نەهاتە سڤککرن؟ 56

ئەرێ ما پێغەمبەری بخۆ ئاماژە ب ساخکرنا مەولیدێ نەکرییە؟..... 67

ئەرێ ما نابیت سینگێ مە بۆ بابەتێن خیلافی یێ بەرفرەھ بیت؟ 74

ئەرێ ما چ خەلەتی تێدا هەیە ژبلی خێر و باشییێ؟ 79

ئەرێ مەولید گێڕان ژ دیارکرنا ڤییان و مەزنکرن و بیرئینانا پێغەمبەرییە ﷺ؟ 91

ژ گوتنێن خەلکێ زانینێ ل سەر مەولیدێ: 97

ژ گوتنێن خەلکێ زانینێ بێن هەڤچەرخ:..................................... 99

دوماهیک 104

مزگەفت

www.mzgaft.com